

Uppsala 2003-09-23

Regeringsrätten
Box 2293
103 17 Stockholm

Sökande: Thomas Allgén och Teet Härm

Ombud: Professor Anders Agell,
Uppsala universitet, Juridiska institutionen,
Box 512, 751 20 Uppsala

Ärende: Ansökan om resning i Kammarrättens i Stockholm mål nr 3938-39-1990 angående styckningen år 1984 av Catrine da Costas döda kropp. – En tidigare resningsansökan har ogillats av regeringsrätten genom beslut den 30 maj 2001 (i mål 8343-8344-1999).

Huvudyrkanden: Det yrkas resning i målet med undanröjande av kammarrättens dom 1991-05-31 varigenom Allgén och Härm framtogs sina läkarlegitimationer. Det yrkas vidare att regeringsrätten utan återförvisning av målet till kammarrätten beslutar att läkarlegitimationerna skall återlämnas..

Processuellt yrkande: För den händelse att socialstyrelsen inte medger bifall till denna ansökan begärs muntlig förhandling i regeringsrätten enligt 9 § 2 st. förvaltningsprocesslagen. Syftet med förhandlingen skall inte vara bevisupptagning utan ett klarläggande av fakta och av eventuellt olika uppfattningar.

Anhållan om handläggningstiden i regeringsrätten: se under 8 nedan, slutet

Fullmakter från Thomas Allgén och Härm bifogas som.....bilaga 1 och 2.

Innehåll	Sida
1. Ombudets ställning och arbete	3
2. Grunder och omständigheter till stöd för resningsansökan	4
3. Processuella frågor	6
3.1 Beviskravet och sambandet mellan styckning och mord	6
3.2 Den rättsliga grunden för resning	7
3.3 Socialstyrelsens ställning	10
3.4 Behovet av bevisvärderingsteori	11
3.5 Anmärkningar om begreppen ”ursprungssannolikhet”, ”karaktärsegenskaper” och ”trovärdighet”	12
4. Kammarrättens dom 1991	14
4.1 Socialstyrelsens åberopanden i kammarrätten. Domskälen	14
4.2 En jämförelse mellan socialstyrelsens gärningsbeskrivning och kammarrättens domskäl	15
4.3 Ursprungssannolikheten för att Thomas Allgén och Teet Härn skulle ha styckat den döda kroppen	17
4.4 Barnets ”berättelse”	19
4.5 Obduktionsresultatet	21
4.6 Värdet av Thomas Allgén och Teet Härns egna uppgifter	22
4.7 Kammarrättens behandling av vittnesmålen	23
4.8 Sammanfattande slutsatser om kammarrättens bevisvärdering	26
5. Några ord om den allmänna opinionen	28
6. Nya omständigheter och bevis till stöd för resningsansökan	31
6.1 Betydelsen av Per Lindebergs undersökningar. Värdeteori och temateori	31
6.2 Catrine da Costa levde efter pingsthelgen 1984. När, var och hur ägde styckningen rum?	33
6.3 Obduktionsresultatet	36
6.4 ”Damens med hunden” vittnesmål	39
6.5 Har Thomas Allgén lämnat in film för framkallning. ”Fotohandlarparets” berättelser med mera	42
a) Inledning 42, b) Kraven på en acceptabel vittneskonfrontation 44, c) Fotohandlarparets olika utpekanden 45, d) Bristerna vid vittnes- konfrontationerna och otillförlitligheten av utpekandena 47, e) Jägmästarens vittnesmål 49, f) Vad är sanning om fotografierna? 52	
6.6 ”Kvinnan med dagboken”	52
6.7 ”Polisvittnet”	53
6.8 Sammanfattande värdering av bevisningen	54
6.9 Betydelsen av polisförhören den 8 och 10 december 1987	57
7. Återkoppling till yrkandena. Slutord	63

1. Ombudets ställning och arbete

Det ligger extraordinära skäl bakom det förhållandet att jag med en bakgrund i rättsvetenskaplig verksamhet som professor i civilrätt uppträder som ombud i rättegång. Före år 2003 hade jag inte mera information om denna sak än som läsare av tidningar och av två uppmärksammade böcker av Hanna Olsson och Per Lindeberg. Jag hade också noterat diverse överklaganden till olika domstolar, men också att flertalet av dessa framställningar – med många hänvisningar till påstådda, processuella felaktigheter – hade små utsikter att vinna framgång. Jag har ombetts att underteckna ett flertal framställningar av detta slag men alltid avböjt att medverka. Påstötningarna har emellertid fått mig att fortlöpande följa händelseutvecklingen.

I början av år 2003 råkade jag ta del av regeringsrättens beslut i det tidigare resningsärendet (refererat i årsboken RÅ 2001 Not 76). Som läsare av Per Lindebergs bok "Döden är en man" hade jag förväntat mig att resningsförutsättningarna skulle ha undersökts ingående. Det stod emellertid omedelbart med förfärande, ja rentav chockartad tydlighet klart för mig att den tidigare resningsansökan, som till största delen gällde påstådda processuella felaktigheter, gav ett otillfredsställande underlag för en fullgod prövning med hänsyn till nya omständigheter och bevis. Regeringsrättens prövning blev därefter.

Mot denna bakgrund har jag på eget initiativ erbjudit mig att undersöka förutsättningarna för resning och att, om undersökningen gav ett positivt resultat, företräda Allgén och Härm i ärendet. Jag har efter närmare studier av fallet nått övertygelsen att resning måste beviljas liksom att regeringsrätten – för att om möjligt minska de mänskliga och rättsliga skadeverkningarna – bör så snart som möjligt undanröja kammarrättens dom.

Mitt arbete har främst gått ut på att undersöka vilka omständigheter och bevis som inte berörts i kammarrättens domskäl, men vilka nu – när deras existens kan påvisas – skulle ha haft betydelse för utgången av legitimationsärendet. Detta betyder att jag måste inrikta mig på ett urval av fakta som figurerat i förundersökningen för mord och i de olika rättegångarna. Urvalet är styrt av det angivna syftet vilket är en alldeles självklar sak. Samtidigt har min undersökning möjliggjort säkra omdömen även om tingsrättens dom, i vilken läkarna frikändes från åtal för mord men utpekades för styckningen av Catrine da Costas döda kropp.

Med hänsyn till önskemålet om objektivitet är det samtidigt viktigt att jag inte förbisett omständigheter som skulle kunna medföra invändningar mot vad jag kommer att anföra. Med ledning av de kunskaper som jag på olika vägar kunnat förvärva om falllets behandling under förundersökningen, i tingsrätten och i kammarrätten torde jag överblicka alla för bevisvärderingen *relevanta* fakta

både i mordrättegången och angående den senare frågan i förvaltningsprocessen om indragningen av läkarlegitimationer.

En hel del textpartier i den följande framställningen har satts med indragen marginal och mindre stil. Detta har gällt *dels* ett antal direkta citat ur olika handlingar, *dels* vissa reflexioner för belysning av någon principiell fråga, *dels* tilläggsanmärkningar i enskilda frågor utöver vad jag anser vara nödvändigt för bifall till resningsansökningen. Dessa tilläggsanmärkningar har i några fall blivit ”case studies” av felkällor i vittnesmål.

2. Grunder och omständigheter till stöd för resningsansökan

Som *grund* för resningsansökan åberopas 37 b § förvaltningsprocesslagen tolkad med beaktande av 58 kap. 2 § rättegångsbalken om resning i brottmål till förmån för den tilltalade.

Som *faktiska nya omständigheter och bevis*, vilka kommer att närmare presenteras och analyseras nedan under 6, åberopas en kombination av numera kända sakförhållanden *och* svagheter i enskilda bevis vilka åberopades av kammarrätten.

Vissa sakförhållanden är av avgörande betydelse för värderingen av *bevistemat* i målet, d.v.s. påståendet att Thomas Allgén och Teet Härm skulle ha tillsammans styckat Catrine da Costas döda kropp. Till de nya omständigheter, som kommer att åberopas, hör att Catrine da Costa enligt flera berättelser under polisförhören om mord levde åtminstone ett par dagar efter pingsthelgen 1984. Lägg därtill att kammarrätten inte kunde sätta tilltro till ”barnets berättelse” – d.v.s. att Thomas Allgéns dotter, då 1½ år gammal – skulle ha under pingsten (sannolikt på annandagen) och i rättsläkarstationen bevittnat hur läkarna tillsammans skulle ha styckat Catrine da Costas döda kropp. Redan kombinationen av dessa båda omständigheter – att Catrine da Costa måste antas ha varit i livet efter pingsthelgen, och att ”barnets berättelse” inte kan antas trovärdig – har stor betydelse för värderingen av *bevistemat*, som det nyss angetts. Både barnet och rättsläkarstationen mister sina platser i ett scenario enligt vilket Teet Härm och Thomas Allgén skulle ha tillsammans styckat (och sannolikt också mördat) Catrine da Costa. Även antagandet att styckningen fotograferats härrör ytterst från ”barnets berättelse” och har inte bevisats på annat sätt, såvida inte fotohandlarparets berättelse ges också denna innebörd! Redan de nu nämnda sakförhållandena innebär en så allvarlig försvagning av kammarrättens bevisbedömning, att resning borde beviljas.

Resningsfrågan kan emellertid bedömas än säkrare efter en redovisning av alla sådana nya omständigheter, som gör att den mot läkarna åberopade bevisningen, framförallt i form av en rad vittnesmål, mister sin trovärdighet. Det är sålunda nu fråga om en granskning av tillförlitligheten av varje enskilt bevis och inte om

en sådan omedelbar värdering av sannolikheten av bevistemat ”styckning” som nyss berörts.

I avsnitten 6.2 – 6.7 nedan (se Innehåll) kommer vart och ett av dessa enskilda bevis att analyseras enligt vad som inom bevisteorien kallas för *värdeteorin* och med hänsyn till alla omständigheter som numera är kända.¹ Värdeteorin går ut på en analys av huruvida varje enskilt bevis visar vad det påstås visa. Dit hör i detta mål t.ex. frågan om vittnesmålet av ”damen med hunden” verkligen bevisar, att denna dam annandag pingst 1984 sett de båda läkarna medförande ett barn gå in genom porten till anatomiska institutionen vid Karolinska institutet. I förbigående sagt blir det vittnesmålet utan vidare ganska otroligt, när man måste utgå från att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen och att det lilla barnet försvunnit ur rollistan angående mord och styckning! Det hindrar inte att vittnesmålet trovärdighet i och för sig kan förtjäna en analys.

Slutresultatet av min undersökning blir att resning måste beviljas. Det är inte bara omöjligt att enligt beviskravet för brottmål – gärningsmannens skuld skall vara klarlagd ”bortom rimligt tvivel” – anse det bevisat, att läkarna skulle ha styckat Catrine da Costas döda kropp. Det är till och med så att läkarna, enligt min mening, måste antas vara oskyldiga till den gärning som lagts dem till last. Ur processuell synvinkel skulle min bedömning också kunna uttryckas så att varken Thomas Allgén eller Teet Härm numera bör betraktas som ens ”skäligen misstänkta” för vare sig mord på Catrine da Costa eller styckningen av hennes döda kropp. För en läsare av denna resningsansökan måste dessa slutsatser på detta stadium av framställningen förefalla överraskande, rentav sensationella. Det kommer så småningom att framgå, att slutsatserna har goda skäl för sig.

Denna resningsansökan har blivit ett omfattande dokument, särskilt om man också beaktar alla bilagorna. När jag började min undersökning antog jag, att det skulle finnas goda skäl för resning i målet. Min arbetsmetod var att ingående granska varje bevis för sig. När alla bevis var genomgångna insåg jag att den fråga om bevistemat, vilken jag väckt ovan, skulle kunnat föranleda slutsatsen, att resning måste beviljas, genom en betydligt kortare framställning än den som nu föreligger.

Trots att framställningen skulle kunna kortas ner, men även i sådant fall leda till resning, har jag valt att ta med ingående analyser av varje bevis för sig. Detta motsvarar hur jag arbetat. Den utförliga framställningen skall förhoppningsvis också skapa en översäkerhet för att slutsatserna är riktiga. Dessutom hoppas jag att analysen av olika vittnesmål skall ha visst intresse som ”case-studies” över felkällorna vid vittnesidentifikationer.

Den fortsatta framställningen inleds av ett avsnitt 3, som innehåller en principiell diskussion av processuella frågor vilka utgör ramen eller basen för

¹ Om temateorin och värdeteorin se t.ex. Anders Stening, Bevisvärde [Akad. Avh.], Uppsala 1975.

den fortsatta framställningen (se Innehåll). Därefter följer under 4 en analys av kammarrättens dom med ledning av den bevisning, som då förelåg. På detta stadium är det alltså inte fråga om hänsynstagande till nya omständigheter och bevis. Under 5 följer några ord om den allmänna opinionen och dess roll. Det efterföljande avsnittet under 6 är den mest centrala delen av resningsansökan, eftersom nya omständigheter och bevis dras in i en helhetsbedömning av kammarrättens dom. Under 7 sker en återkoppling till yrkandena i målet.

3. Processuella frågor

3.1 Beviskravet och sambandet mellan styckning och mord

Tingsrättens dom 1988, då läkarna frikändes från åtal för mord men förklarades ha styckat den döda kroppen, liksom den efterföljande indragningen av deras läkarlegitimationer genom kammarrättens dom 1991, gav stöd för antagandet att Allgén eller Härm eller båda i förening i själva verket mördat Catrine da Costa, även om det inte teoretiskt kunde uteslutas att hon dött på annat sätt.

Konsekvensen har blivit, att läkarna på de flesta håll i samhället, inte minst i massmedia, antagits vara mördare som undgått straffansvar. Legitimationsfrågan är därför inte något förvaltningsärende vilket som helst utan en fråga som är avgörande för läkarnas hela liv. Den bör ges en motsvarande rättslig behandling.

Frågorna om Catrine da Costa mördats eller dött på annat sätt kan inte heller hållas isär från frågan om läkarna styckat hennes döda kropp. Jag kommer därför att beröra detta samband vid bevisvärderingen av om läkarna utfört styckningen.

I enlighet med ett beslut av regeringsrätten den 11 juni 1990 uttalade kammarrätten i domen år 1991 (s. 3) att prövningen av om Allgén och Härm styckat den döda kroppen måste bygga på samma beviskrav vilka skulle ha gällt vid ett åtal för brott mot griftefrid enligt 16 kap. 10 § Brottsbalken. Denna utgångspunkt ger en del rättsliga konsekvenser som inledningsvis bör klargöras.

Den angivna bedömningen genomfördes oavsett att straffansvaret för brott mot griftefrid var preskriberat. I den tidigare ansökningen om resning, som avslogs av regeringsrätten den 30 maj 2001, åberopades ett antal påstådda rättegångsfel. Bland annat gjordes det gällande att regeringsrätten, liksom senare kammarrätten, på ett icke acceptabelt sätt skulle ha brutit mot en regel av innebörd, att preskriberade brott (här brott mot griftefrid) inte kunde läggas till grund för bedömning i ett förvaltningsärende. Oavsett hur man ser på den frågan, måste dock konstateras att regeringsrätten som högsta instans har sista ordet och kan bestämma innehållet av gällande rätt. Det finns därför ingen annan i praktiken framkomlig väg för en ändring av vad som bestämts genom kammarrättens dom 1991 än en ansökan om resning i regeringsrätten.

Det var emellertid ingen okomplicerad beställning som utfärdades, när regeringsrätten i sitt beslut 1990 återförvisade legitimationsfrågan till kammarrätten med anvisningen att frågan om styckning skulle bedömas med samma beviskrav som i ett brottmål. Bevisprövningen i

brottmål kan ge upphov till besvärliga problem av vilka en förvaltningsdomstol saknar erfarenhet. Socialstyrelsens ställning blev också något egendomlig när styrelsen i en fråga om läkarlegitimationer fann sig föranlåten att ha en advokat som ombud. Jag skall återkomma till socialstyrelsens roll på tal om resningsförutsättningarna.

Regeringsrättens anvisning, att kammarrätten skulle göra en självständig bevisprövning som i brottmål, väcker rentav konstitutionella frågor om förhållandet mellan allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar, frågor som här måste lämnas därhän men som bör diskuteras när detta rättsfall är avslutat.

Utgångspunkten att samma beviskrav för den brottsliga handlingen bör gälla i förvaltningsdomstol som vid åtal inför allmän domstol drar med sig ytterligare rättsliga konsekvenser. Som kammarrätten särskilt påpekade i domen 1991 (s. 6) fick prövningen av frågan om återkallelse av legitimationerna inte grundas på annat än det som socialstyrelsen åberopat hos den så kallade ansvarsnämnden. Däremot bör omständigheter, som talar till läkarnas fördel och som händelsevis blivit kända av domstolen, kunna beaktas i samma mån som i en brottmålsprocess.

3.2. Den rättsliga grunden för resning

Kravet på samma bevisprövning i förvaltningsärendet om legitimation som i ett brottmål måste också ges betydelse i fråga om förutsättningarna för resning. Enligt 37 b § förvaltningsprocesslagen (enligt lag 1995:32) får resning beviljas i mål eller ärende ”om det på grund av något särskilt förhållande finns synnerliga skäl att pröva saken på nytt”. Bakom denna kortfattade bestämmelse ligger det förhållandet att lämpligheten av resning kan variera mellan olika typer av förvaltningsärenden. (Om bakgrunden och den mångfacetterade arten av resningsfrågor inom förvaltningsrätten se särskilt SOU 1992:138.)

I detta speciella fall är det emellertid fråga om resning i ett mål där det från början uppställts samma krav på bevisning för fällande dom som skulle ha gällt i ett brottmål. Konsekvensen blir ofrånkomligen att kravet på ”synnerliga skäl” för resning enligt 37 b § förvaltningsprocesslagen bör ges ett innehåll som överensstämmer med förutsättningarna för resning i brottmål till förmån för den tilltalade. En sådan inställning är nödvändig därför att samma rättssäkerhetsintresse, som låg bakom beviskravet i legitimationsmålet, naturligtvis gör sig gällande även när resning begärs.

Därmed aktualiseras 58 kap. 2 § rättegångsbalken. I detta lagrum finns det flera punkter som nu kan ha intresse. Lagtexten säger i dessa delar följande:

”Sedan en dom i brottmål vunnit laga kraft, får resning beviljas till förmån för den tilltalade, —:—

3. om någon skriftlig handling, som åberopats till bevis, har varit falsk eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har avgett falsk utsaga samt handlingen eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,

4. om någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopats och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikännts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller om det, med

hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer, finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har förövat det brott, för vilket han dömts, –:–:–”.

Särskilt kan det noteras att en möjlighet till omprövning av en fällande dom i brottmål enligt p. 4 kan komma till stånd om åberopandet av någon omständighet eller bevis, som inte tidigare har förebringats, *sannolikt* skulle ha lett till att den tilltalade frikänts. För att parallellen med ett brottmål i detta fall om läkarlegitimationer skall bli konsekvent, måste alltså samma krav på sannolikhet läggas till grund för bedömningen av en resningsansökan i legitimationsärendet. Detta krav bör få styra tillämpningen av 37 b § förvaltningsprocesslagen för att denna bestämmelse allmänna rekvisit ”synnerliga skäl” skall kunna tillämpas på ett sätt som motsvarar rättsfrågans straffrättsliga karaktär.

I sitt beslut av den 30 maj 2001, då regeringsrätten avslog en tidigare resningsansökan, uppmärksammade domstolen inte parallellen med brottmål och angav därför resningsförutsättningarna alldeles för snävt. Domstolen (beslutet s. 5) drog följande slutsats av sitt eget korta omtalande av de allmänna resningsmöjligheterna enligt förvaltningsprocesslagen: ”Av resningsinstitutets allmänna karaktär följer att resning bara kan komma i fråga om de bedömningar som de klandrade avgörandena bygger på framstår som uppenbart oriktiga”. Uttalandet är inte bara väl långtgående som generell förvaltningsrättslig proklamation. Det är i nu förevarande sammanhang, som gäller livsavgörande frågor för personer som lagts en preskriberad brottslig handling till last, helt otillfredsställande.

Som regeringsrätten uttryckte saken i det tidigare resningsärendet innebär visserligen inte ”enbart den omständigheten att det kan ha funnits utrymme för skilda uppfattningar vid de olika ställningstaganden som domstolarna gjort i förevarande ärende –:–:– att det föreligger förutsättningar för resning” (beslutet den 30 maj 2001 s. 8). Uttalandet innebär med andra ord att *enbart* en ny bevisvärdering inte ger skäl för resning. Formuleringen kunde dock föranleda det missförståndet att bevisbedömningen i det tidigare målet inte skulle kunna analyseras på nytt i ett resningsärende. Tvärtom förhåller det sig så som chefen för justitiedepartementet angett saken redan 1939 då resningsgrunderna i huvudsak fick sin nuvarande utformning: Bedömningen av nya omständigheter, som åberopades som grund för resning kunde inte bedömas isolerade från vad som tidigare förekommit i målet; hade den redan prövade bevisningen större styrka, måste högre krav ställas på den nya bevisningen, medan tilltron till en mindre bindande bevisning kunde rubbas även av i och för sig ganska obetydliga omständigheter.²

² Se prop. 1939:307 s. 19.

Kammarrättens dom 1991 utgör sålunda måttstocken för den rättsliga bedömningen huruvida nya omständigheter och bevis *sannolikt*, om de varit kända, skulle ha lett till en annan utgång i legitimationsärendet. En diskussion i resningsärendet av att det vid tiden för kammarrättens dom, för att citera regeringsrätten, ”kan ha funnits utrymme för skilda uppfattningar” är följaktligen relevant. Analysen har intresse inte därför att den i sig kan leda till resning utan därför att den utgör underlag för en bedömning av vilken betydelse som nya omständigheter eller bevis borde ha fått, om de hade åberopats från början.

För övrigt kan i brottmål resning till den tilltalades förmån också komma till stånd enligt vad som brukar kallas tilläggsregeln i 58 kap. 2 § 4 p. RB. Där anges som förutsättning att det finns ”synnerliga skäl” att på nytt pröva frågan om den tilltalade har förövat det brott för vilket han dömts. Härigenom ges en ventil för omprövning till den tilltalades förmån i speciella fall, särskilt vid grova brott, där den ursprungliga bevisningen varit svag och bedömningen diskutabel. Ett exempel utgör HD:s avgörande i ett uppmärksammat mål om mordbrand m.m. (det Cederholmska fallet). HD anförde bland annat:

”-:- uppenbarligen måste domstolen vid bedömningen av den nya utredningens betydelse ta hänsyn till hur pass stark den bevisning är som förekommit i brottmålet. Om utgången i brottmålet framstår som tvivelaktig finns det sålunda större anledning att fästa vikt vid ytterligare utredning än om den ursprungliga bevisningen ter sig mycket övertygande. -:- (och längre fram, min anmärkning) Den nya utredning som förebragts i resningsärendet kan visserligen inte anses väga tungt i och för sig. Bedömd mot bakgrunden av bevisningen i brottmålet inger den emellertid tvivel på att utgången i dessa mål är förenlig med det beviskrav som måste uppställas särskilt när det gäller brott av så allvarlig art. Redan detta talar för resning. Härtill kommer att omständigheterna i målet varit särpräglade. -:- Dessa förhållanden synes i alla händelser ha försvårat för domstolarna att göra en samlad bedömning om de olika brotten som åberopats mot (C). På grund av det anförda får synnerliga skäl anses föreligga att frågan om (C:s) brottslighet i båda målen prövas på nytt.”³

Vad jag här anför om förutsättningarna enligt rättegångsbalken för resning till den tilltalades förmån i brottmål motsvarar vad som är naturligt i en rättsstat. Den som dömts till ansvar för ett brott, särskilt ett allvarligt sådant, har ett berättigat anspråk på att nytillkomna omständigheter och bevis skall beaktas till hans förmån i samma utsträckning som om dessa omständigheter och bevis hade kunnat företas i den ursprungliga rättegången. Den nödvändiga slutsatsen blir att omprövning i ett resningsärende måste bygga på en helhetsbedömning av alla omständigheter och bevis, vare sig de åberopats i den tidigare rättegången eller åberopas genom en resningsansökan. Den nytillkomna bevisningen kan inte heller få bedömas enligt en snävare, och för den dömda mera ogynnsam bevisvärdering än som gäller sådan bevisning vilken åberopats i den ursprungliga rättegången.

Huvudregeln i RB 58:2, att resning till förmån för den tilltalade får beviljas om en ny omständighet eller ett nytt bevis ”sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts....”

³ Fallet har här återgetts efter referat av Bertil Bengtsson i Svensk Juristtidning 1986 s. 56 ff.

anger enligt ordalagen vad som kallats för ”prognosfaktum”. Kravet på sannolikhet skulle då inte gälla själva skuldfrågan utan sannolikheten för att den tidigare rättegången skulle ha fått en annan utgång om de nya omständigheterna eller bevisen hade varit processmaterial.⁴ Prognostanken tycks då också innefatta en hänvisning till de bedömningsprinciper som domstolen i den tidigare rättegången tillämpat. Denna tanke kan dock inte upprätthållas, om domstolen i fråga till nackdel för den tilltalade tillämpat oacceptabla principer för bevisvärdering. Som påpekats i den juridiska litteraturen talar rättvise- och rättssäkerhetsskäl mot en sådan ordning: ”Tvärtom måste utgångspunkten vara att olikheter mellan domstolar inte skall få inverka på en så grundläggande princip som den om allas likhet inför lagen.”⁵ Den instans som avgör resningsfrågan måste rimligen använda försvarliga principer för bevisvärdering vid en sammanvägning både av materialet i den tidigare rättegången och de nya omständigheter och bevis som åberopas. Härmed mister tanken att resningsförutsättningen är ett prognosfaktum mycket av sin självständiga betydelse. Resultatet blir att prövningen av en resningsansökan till den tilltalades förmån måste genomföras som en fråga huruvida den tilltalades skuld *sannolikt* inte längre kan antas vara ställd utom rimligt tvivel.

3.3 Socialstyrelsens ställning

I det tidigare resningsärendet förklarade sig socialstyrelsen inte kunna bedöma om grund för resning förelåg, eftersom målet gällde ”straffrättsliga och processuella frågor vilka ligger på rättsväsendet att avgöra och som inte faller inom myndighetens verksamhetsområde”. Inställningen kan tyckas förnuftig men den var inte lämplig eftersom socialstyrelsen hade ställningen av part och ett däremot svarande ansvar. Som skall framgå nedan framställde socialstyrelsen som grund för kammarättens prövning 1991 en noga utarbetad gärningsbeskrivning. Denna byggde visserligen på tingsrättens dom angående mord eller vållande till annans död men just detta beroende belyser samtidigt den märkliga situation som uppkom, då förvaltningsdomstol på talan av socialstyrelsen skulle göra en helt självständig prövning av om läkarna varit skyldiga till styckningen.

Eftersom socialstyrelsen hade ställningen som part och förde talan i legitimationsärendet måste det också kunna krävas att styrelsen, som i legitimationsmålet framförde anklagelser som om det varit fråga om ett brottmål, också tar ställning till förutsättningarna för resning. Jag förutsätter att styrelsen skall göra det på grundval av denna nya ansökan.

Ett krav på bevisprövning ”som i brottmål” kan medföra även andra svårsmälta konsekvenser, som här inte kan utredas. Eftersom någon åklagare i detta fall inte har med bevisningen om en brottslig handling att göra, vore det följdriktigt om socialstyrelsen – på motsvarande sätt som Riksåklagaren i brottmål – skulle kunna begära resning i legitimationsärendet till läkarnas förmån! För övrigt kanske socialstyrelsen bör anses ha en sådan möjlighet redan enligt principerna för förvaltningsprocess, en fråga som jag dock inte

⁴ Jfr Christian Diesen & Carin Häckter, HD:s beslut i Christer Pettersson-ärendet klargör orubblighetens primat, Juridisk Tidskrift 1998-99 på s. 35.

⁵ Diesen & Häckter a.a. s. 38 med hänvisning till samma uppfattning hos Bengtsson i Process och exekution (i Vänbok till Robert Boman).

undersökt. Ingen tycks dock ha kommit på en sådan tanke som att socialstyrelsen på eget initiativ skulle ha undersökt resningsmöjligheten.

Om inte annat belyser dessa reflexioner att – såvida Thomas Allgén och Teet Härm har fråntagits sina läkarlegitimationer efter en materiellt felaktig bedömning – rättsväsendet inte har någon förmåga till ”självrättelse” av det begångna misstaget. Allgén och Härm måste själva ansöka om resning. Desto angelägnare är det nu att socialstyrelsen tar ställning till resningsfrågan på ett allsidigt sätt precis som Riksåklagaren måste göra vid ansökan om resning i brottmål.

3.4. Behovet av bevisvärderingsteori

Som en bakgrund till den fortsatta framställningen skall här understrykas behovet av bevisvärderingsteori. Det finns anledning att göra några reflexioner om detta ämne, vilket har särskild betydelse både vid en analys av kammarrättens dom 1991 och vid bedömningen av nya omständigheter och bevis.

Ett krav på full bevisning i brottmål brukar uttryckas med en hänvisning till att ”det måste vara ställt utom varje rimligt tvivel” att en tilltalad har begått den gärning för vilken han anklagas. Formuleringen användes av högsta domstolen i det ofta åberopade rättsfallet NJA 1980 s. 725 angående åtal för våldtäkt. HD framhöll bl.a.:

”Det kan visserligen inte sägas vara något orimligt antagande att händelseförloppet i avgörande delar utspelat sig som flickorna gjort gällande i HD. Detta är dock självfallet inte tillräckligt för en fällande dom. Inte heller räcker det att flickornas berättelse må kunna anses förtjäna tilltro framför männens. För att A eller L skall kunna dömas för att ha tilltvingat sig sexuellt umgänge med någon av flickorna måste det vara ställt utom rimligt tvivel att han gjort sig skyldig härtill. Det måste anses föreligga betydande utrymme för sådant tvivel med avseende på A och detta gäller än mer beträffande L. Ingen av dem kan följaktligen fällas till ansvar i denna del.”

Jag har citerat dessa domskäl på grund av deras principiella karaktär men också därför att domskälen visar att de tilltalades egna uppgifter getts bevisvärde; vi skall återkomma till denna senare aspekt (se närmast 4.6).

Kravet på att den tilltalades skuld är ”ställd utom rimligt tvivel” ger dock inte någon vägledning för hur prövningen bör gå till enligt den gällande principen om fri bevisvärdering. Det behövs i sammanhanget normativa riktlinjer som, tillämpade på ett förnuftigt sätt, kan leda fram till ett välmotiverat slutligt ställningstagande. Omdömet att den tilltalade ”utom rimligt tvivel” begått en viss gärning måste ju byggas på vad som är bevisat och får naturligtvis inte byggas på någon ”bevisoberoende” övertygelse hos bedömaren.

Kammarrätten angav i sin dom 1991 (s. 6) som ”utgångspunkter för bevisbedömningen” bl.a. följande:

”Regeringsrätten har i sitt återförvisningsbeslut pekat på en del svårigheter förknippade med bedömningen av bevisningen, såsom värderingen av identifikationsbevisning, värdet av utsagor om vad andra personer sagt för lång tid sedan och vad ett knappt ett och ett halvt år

gammalt barn kan uppfatta av skrämmande händelser och därefter minnas under lång tid. Till det nu sagda finner kammarrätten anledning att framhålla den risk för påverkan som ett vittne kan bli utsatt för vid en intensiv massmedieuppmärksamhet.”

I inledningen av sina domskäl (s. 44) gjorde kammarrätten vad som kan ses som en allmän programförklaring för bevisbedömningen i detta fall. Domstolen konstaterade att den av socialstyrelsen framlagda bevisningen inte till någon del innefattade direktbevisning, vare sig i form av vittnen till styckningen eller teknisk bevisning. Kammarrätten förklarade därför att den med ledning av den framlagda indiciebevisningen ”har att försöka sluta sig till om Thomas Allgén och Teet Härm är gärningsmännen”. Domstolen fortsatte:

”Detta får ske med utgångspunkt i det som är utrett om tidpunkten för styckningen, platsen för gärningen, styckningsteknik, det som utretts om Thomas Allgén och Teet Härms personer m.m. samt slutligen en sammanvägning av samtliga omständigheter.”

Kammarrättens programförklaring är ur bevisteoretisk synpunkt formulerad på ett tvivelaktigt sätt. Frågan om principerna för den samlade värderingen av olika bevis, kanske för skilda indicier, är långt mera invecklad än vad kammarrättens programförklaring antyder.

Vidare säger programförklaringen ingenting om förhållandet mellan en samlad bevisvärdering av vad som blivit utrett och beviskravet i brottmål. Domstolen talade om möjligheterna att av indicierna ”sluta sig till” om Allgén och Härm varit gärningsmännen. Det hade varit bättre om domstolen betonat att den efter prövningen av vart och ett av de olika bevis som åberopats hade att ta ställning till den avslutande frågan om det samlade bevisvärdet gjorde det ställt utom rimligt tvivel att Allgén och Härm varit gärningsmännen. Ett jakande svar på den frågan är dessutom möjligt bara om bevisningen mot Allgén och Härm har sådan styrka att det kan uteslutas, att styckningen utförts av en eller flera andra gärningsmän.

Kammarrättens hänvisning till möjligheten att utifrån indiciebevis ”sluta sig till” om någon *är* gärningsman kan redan genom ordens makt över tanken inbjuda till ett för lågt beviskrav. Ordvalet om att sluta sig till ett resultat med ledning av indicier för, läst för sig, närmast tanken till att någon *kan* vara gärningsman, vilket naturligtvis är en helt annan sak. (Efter genomgång av kammarrättens värdering av enskilda bevis skall jag återkomma till frågan hur domstolen faktiskt utförde en sammanfattande bevisbedömning; se 4.8.)

3.5. Anmärkningar om begreppen ”ursprungssannolikhet”, ”karaktärsegenskaper” och ”trovärdighet”

Varken i sin programförklaring för bevisvärdering eller senare i domskälen nämnde kammarrätten betydelsen av begreppet *ursprungssannolikhet*.⁶ Med

⁶ Se om begreppet t.ex. Anders Stening, *Bevisvärde* [Akad. Avh], Uppsala 1975, s. 84 f. Jfr även Per Olof Ekelöf, *Rättegång*, Fjärde häftet, 6 uppl. 1992, s. 129 ff (inom ramen för ett större kapitel om bevisvärdering).

ursprungssannolikhet för att *en händelse* inträffat menas sannolikheten innan bevisningen presenterats. Med ursprungssannolikheten för att *en viss person begått en viss gärning* kan man avse sannolikheten för att han eller hon är den skyldige när man enbart utgår från kännedom om att händelsen inträffat och har kunskap om den utpekade personens *antecedentia* eller karaktär.

Ursprungssannolikheten får betydelse vid den avslutande värderingen av om en persons skuld till den påstådda gärningen är bevisad ”bortom rimligt tvivel”.

Ursprungssannolikheten kan också ha betydelse för vilket bevisvärde som bör ges *den misstänktes egna uppgifter* varigenom han eller hon förnekar den påstådda gärningen (jfr HD:s dom i rättsfallet NJA 1980 s. 725, ovan 3.4). Om ursprungssannolikheten är låg finns det särskilda skäl att inte utan vidare låta annan bevisning medföra att den misstänktes egen berättelse i olika hänseenden fränkänns bevisvärde.

Ett viktigt konstaterande är vidare att en persons *tvivelaktiga antecedentia eller karaktär* inte kan ges något fristående bevisvärde till stöd för att han eller hon begått en viss gärning. Kravet på att vederbörande med hög sannolikhet måste bindas till brottet kvarstår, även om ett digert brottsregister eller kunskaper om karaktärsegenskaper hos en misstänkt kan få innebära ett visst hjälpbevis för kontroll av att det inte görs en felaktig bedömning.

Med *ett vittnes trovärdighet* bör man inte avse en persons tillförlitlighet i största allmänhet utan trovärdigheten av vittnesmålet med hänsyn till den konkreta händelse som vederbörande har uttalat sig om. Det är fullt möjligt att en person, som är allmänt känd för ärlighet och tillförlitlighet, ändå i en speciell situation kan lämna felaktiga eller mindre pålitliga uppgifter. Det är å andra sidan också tänkbart att en i största allmänhet otillförlitlig person någon gång kan avge ett trovärdigt vittnesmål i en speciell fråga.

Förklaringen till dessa påpekanden är den oöverensstämmelse som lätt nog kan föreligga mellan en persons faktiska *iakttagelse*, hans senare *minnesbild* av iakttagelsen och hans än senare vittnesmål genom *återberättande* av minnesbilden. Vittnesmål måste bedömas med ledning av en strävan att komma åt den ursprungliga iakttagelsen, vilket långtifrån alltid är möjligt även om vittnet själv kan ha en annan uppfattning och allmänt sett är en trovärdig person.

De allmänna felkällorna i värderingen av vittnesmål borde också ha betonats av kammarrätten när den i sina utgångspunkter för bevisbedömningen fäste uppmärksamheten på risken för påverkan på ett vittne vid en intensiv uppmärksamhet i massmedia. Men här finns naturligtvis ett samband: Massmedias uppmärksamhet kan tänkas påverka vittnets minnesbild genom förutfattade meningar, och den förskjutna minnesbilden kan bli ytterligare snedvriden innan vittnesberättelsen kommer till stånd och påverka vittnesmålet. Men oberoende av nyhetsrapporteringen måste bedömaren vara medveten om

den grundläggande risken för att minnesbild och senare berättelse kan avvika från en ursprunglig iakttagelse.

De nu nämnda riskerna har i detta fall varit mycket reella. Sedan misstankar väckts mot de båda läkarna framkallade fallet som bekant en enorm uppmärksamhet i massmedia. Det fick avgörande betydelse i domstolarna vad som sades av några vittnen, vilka på grund av vad de inhämtat i massmedia hörde av sig till polisen 3½ eller 4 år efter det att Catrine da Costas styckade kropp påträffats. I dessa fall borde vid värderingen av vittnesmålen långt större intresse ha ägnats åt frågan hur det första utpekandet hos polisen kommit till stånd. Även vaga uppgifter av ett vittne kan, när vittnet får positiv respons av polisen eller från annat auktoritativt håll, genom olika grader av suggestion förstärka vittnets minnesbild och ge en uppförstorad och färgad berättelse av det lilla som vittnet i själva verket sett.

4. Kammarrättens dom 1991

4.1. Socialstyrelsens åberopanden i kammarrätten. Domskälen

Enligt kammarrättens dom 1991 (s. 4) hade socialstyrelsen som läkarnas motpart i målet om legitimationer anfört följande:

”Socialstyrelsen gör i målet gällande att Thomas Allgén och Teet Härm under pingsthelgen 1984 eller i anslutning till denna helg tillsammans och i närvaro av Thomas Allgéns dotter Karin (hon var vid tidpunkten 1½ år gammal, min anmärkning) styckat Catrine da Costas kropp. Styrelsen hävdar att gärningen har utförts på rättsläkarstationen i Solna och sannolikt på annandagen. Styrelsen menar att styckningstekniken visar att det för styckningen erfordrats sådana särskilda kunskaper som Thomas Allgén och Teet Härm tillsammans besitter. Tillvägagångssättet visar också på ovanliga sexuella böjelser. Thomas Allgén och Teet Härm har – trots att de förnekat det – haft nära kontakt med varandra och ovanliga sexuella böjelser. Inlämnandet av fotografier föreställande Catrine da Costas styckade kropp visar att Thomas Allgén måste ha tagit del i styckningen. Dottern Karins beteende visar att hon bevittnat styckningen. Thomas Allgén och Teet Härm har också haft tillfälle att under angiven tid utföra styckningen.”

Härm och Allgén förnekade allt som socialstyrelsen lade dem till last, samtidigt som de angav att de inte haft någon inbördes kontakt sedan 1982. Enligt sina samstämmiga uppgifter i målet hade de inte träffat varandra igen innan de den 10 december 1987, då de båda satt häktade, sammanfördes av polisen för ett så kallat konfrontationsförhör (se därom nedan 6.9).

I kammarrättens dom uppdelades genomgången av utredningen i målet i följande huvudavsnitt:

1. Fynden av Catrine da Costas kvarlevor och utredningen om styckningen av hennes kropp.
2. Utredning av Teet Härms och Thomas Allgéns personliga läggning.
3. Inlämning av fotografier i makarna Schröders fotoaffär sommaren 1984.
4. Utredning om Teet Härms och Thomas Allgéns bekantskap med Catrine da Costa och med varandra.
5. Teet Härms och Thomas Allgéns förehavanden under pingsten 1984 samt

iakttagelser på och invid rättsläkarstationen samma tid.

6. Utredning om vad Karin Allgén kan ha upplevt.

Mot bakgrunden av en genomgång av utredningen angående punkterna 1 – 6 utvecklade kammarrätten sina domskäl (s. 44 ff). Avsnittet inleds av den ovan (under 3.4) kommenterade programförklaringen om hur bevisbedömningen borde gå till. Därefter genomgås olika förhållanden som framkommit genom den av socialstyrelsen åberopade bevisningen.

Kammarrätten kom visserligen fram till att inte något enskilt bevis band Thomas Allgén och Teet Härm till styckningen (s. 57 nederst). Domstolen ställde därefter frågan om en ”sammanvägning av bevismaterialet kan ge ett annat resultat”. De viktigaste hållpunkterna i sammanvägningen blev då följande.

Kammarrätten fann det ”på ett övertygande sätt visat att Thomas Allgén är den man som lämnat in film som innehöll bilder föreställande styckningen av Catrine da Costas kropp”. Efter ytterligare några synpunkter på inlämnandet av filmen följde kammarrättens avslutande resonemang, vilket förtjänar att återges in extenso:

”I det föregående har kammarrätten på grundval av Jovan Rajs och Anders Wykmans utlåtanden funnit att gärningsmannen/-männen måste ha besittit ingående kunskaper i åtminstone anatomi samt allmänna kunskaper i kirurgi eller ortopedi. Thomas Allgén hade vid den aktuella tiden tämligen nyligen avlagt sin läkarexamen. Han kan därför inte ha haft kapacitet att själv genomföra styckningen på det sätt som skett. Slutsatsen måste därför bli att Thomas Allgén utfört styckningen tillsammans med en annan person. Denne måste ha haft sådana ingående kunskaper i anatomi och erfarenheter av kirurgi eller ortopedi som kammarrätten ovan funnit framgå av styckningssättet. Av gärningens natur följer vidare att Thomas Allgén måste ha haft en nära kontakt med honom. Dessa för gärningen nödvändiga förutsättningar begränsar högst avsevärt antalet tänkbara medverkande gärningsmän. Av Ingeborg Olssons vittnesmål framgår att Teet Härm och Thomas Allgén sanningslöst förnekat att de så sent som annandag pingst 1984 vidmakthållit sin bekantskap då de tillsammans befann sig utanför rättsläkarstationen. Att Teet Härm sanningslöst förnekat sin bekantskap med Catrine da Costa framgår av Marie Rådéns vittnesmål. Någon annan koppling mellan Thomas Allgén och Catrine da Costa än via Teet Härm har inte visats föreligga. Med hänsyn härtill och till att Teet Härm har den kapacitet som kammarrätten ovan har funnit att den medverkande gärningsmannen måste ha finner kammarrätten det ställt utom varje rimligt tvivel att Teet Härm är den person som tillsammans med Thomas Allgén utfört styckningen.”

4.2 En jämförelse mellan socialstyrelsens gärningsbeskrivning och kammarrättens domskäl.

Socialstyrelsens gärningsbeskrivning innebar alltså ”att Thomas Allgén och Teet Härm under pingsthelgen 1984 eller i anslutning till denna helg tillsammans och i närvaro av Thomas Allgéns dotter Karin styckat Catrine da Costas kropp. Styrelsen hävdar att gärningen har utförts på rättsläkarstationen i Solna och sannolikt på annandagen.”

Angående den viktiga frågan *när, var och hur* som styckningen skulle ha ägt rum har kammarrätten under rubriken ”5. Teet Härms och Thomas Allgéns förehavanden under pingsten 1984 samt iakttagelser på och invid rättsläkarstationen samma tid” redovisat uttalanden av olika personer, som kunnat ha betydelse (se domen, avsnitt 5, ss. 27-34). Som en läsare av domen kan konstatera gick dessa uttalanden i något olika riktningar. Kammarrätten konkluderade i sina domskäl (s. 46) följande:

”Med hänsyn till det anförda lär det inte vara möjligt att precisera tidpunkten för styckningen närmare än med ledning av uppgifterna om den dag Catrine da Costa senast sågs i livet samt vad som kan följas av Ulf Malmgrens bedömning och uppgifterna om den dag som exponerad film från en styckning lämnats in för framkallning. Det nu anförda leder kammarrätten till att den omständigheten att klagandena under annandag pingst kan ha befunnit sig på rättsläkarstationen inte binder dem till styckningen. Omvänt gäller att bevisning som går ut på att de på annandagen inte varit eller endast en kortare tid varit på rättsläkarstationen inte befriar klagandena från den misstanke som socialstyrelsen riktar mot dem.”

Kammarrättens uttalande förklaras av att Catrine da Costa, enligt vad som antogs i kammarrätten (liksom tidigare i tingsrätten), med säkerhet setts i livet sista gången på pingstdagen, och att Ulf Malmgren var den botanist som med ledning av växtligheten under upphittade säckar med likdelar förklarat att säckarna placerats på den platsen senast ett par veckor efter pingsten.

Vad som sagts i socialstyrelsens gärningsbeskrivning om att ”styckningen utförts på rättsläkarstationen i Solna, sannolikt på annandagen” lämnades tydligen inte bara obestyrkt enligt kammarrättens dom. Den preciseringen av gärningsbeskrivningen visade sig närmast vara osannolik med ledning av de olika vittnesuppgifterna. I det läget lämnade kammarrätten det helt öppna när, var och hur som Thomas Allgén och Teet Härm någon gång efter pingsthelgen skulle ha kunnat förövat den påstådda styckningen. Detta måste sägas vara högst anmärkningsvärt. Det hade varit lämpligt att domstolen (och för den delen också socialstyrelsen i gärningsbeskrivningen) hade gjort åtminstone något försök att reda ut hur Allgén och Härm skulle ha gått till väga efter pingsthelgen, då båda hade sina arbeten att sköta.

Hade de båda i förening eller någon av dem mördat Catrine da Costa under denna tid? Hur hade de eljest kommit över kroppen? Hur hade de bortskaffat den styckade kroppen? När och var skulle styckningen och övriga aktuella händelser ha utspelats?

I okunnighet om svaren på dessa frågor hade det varit naturligt att överväga om inte Allgén och Härm redan på grund av bristen på bevis i fråga om det centrala händelseförloppet bort frikännas, eftersom deras gärningsmannaskap under sådana förhållanden knappast kunde anses styrkt utom rimligt tvivel enbart på grund av indicier av – som det skall visa sig – tvivelaktigt värde.

Vad som nu sagts skall strax ytterligare underbyggas genom en analys av ursprungssannolikheten för att läkarna skulle ha styckat Catrine da Costas döda

kropp. Kammarrättens dom kan med andra ord analyseras inte bara med hänsyn till *gärningsbeskrivningen* utan även med hänsyn till ursprungssannolikheten för att läkarna alls utfört *gärningen* som sådan, d.v.s. en styckning av den döda kroppen.

4.3 Ursprungssannolikheten för att Allgén och Härm skulle ha styckat den döda kroppen

Låt oss med tanke på ursprungssannolikheten för påståendet, att Allgén och Härm tillsammans skulle ha styckat Catrine da Costas döda kropp, något reflektera över vilket underlag för misstankar som kan ha funnits mot var och en av dem, liksom mot dem tillsammans, och vilka beviskrav som bör ställas för att misstankarna skall anses bevisade utom varje rimligt tvivel.

Misstankarna mot Thomas Allgén uppkom på grund av påståenden av hans dåvarande hustru Christina Andersson, som misstänkte Thomas för sexuella handlingar mot den då 1½ år gamla dottern. Några sexuella övergrepp kunde inte bevisas. Även om något sådant skulle ha förekommit, har det dock inget bevisvärde alls för att Thomas Allgén – medförande sin dotter – skulle ha medverkat i ett så fantastiskt händelseförlopp – t.o.m. under fotografering – som socialstyrelsen gjort gällande i sin gärningsbeskrivning med utgångspunkt i åtalet och den tidigare domen i tingsrätten. Likaledes är ursprungssannolikheten ytterst låg för att Thomas Allgén, om han varit inblandad i styckning (och då sannolikt också i mord), skulle ha kombinerat denna medverkan med att en kort tid efteråt visa upp sig genom att lämna in sensationella fotografier för framkallning.

Att den återopade bevisningen innehållit oacceptabla inslag skall framgå av det följande. Det förhållandet blir uppenbart när man beaktar även nya omständigheter som kammarrätten inte känt till.

För övrigt kan det i fråga om Allgén noteras att både Härm och han enligt socialstyrelsens gärningsbeskrivning skulle ha haft ”ovanliga sexuella böjelser”. Detta påstående har gjorts utan bevis beträffande någon av dem. Påståendet får i Allgéns fall någon rimlighet bara om han skulle ha varit med om en sexuellt betingad styckning av ett lik. Socialstyrelsen borde inte, låt vara genom en advokat som ombud, ha ställt sig bakom påståenden som förutsätter vad som skulle bevisas.

Vad Teet Härm beträffar grundade sig misstankarna mot honom för mord på *att* hans tidigare hustru hittats död vid en sänggavel med ett skärp om halsen (samtidigt som polisen trots flera undersökningar inte funnit underlag för annat antagande än att hon begått självmord, och socialstyrelsen inte heller återopat händelsen), *att* han haft kontakter med prostituerade, *att* han påståtts ha haft ovanliga sexuella böjelser *och att* han varit en mycket kapabel obducent. Innebörden av ett sådant ”karaktärsbevis” är i sig inte helt lätt att bedöma. Klart är i varje fall, vilket redan betonats, att information av detta slag inte har något självständigt bevisvärde för att Teet Härm skulle vara skyldig till styckning av Catrine da Costas döda kropp.

I detta fall har det mycket egendomliga inträffat, att det inte var möjligt att prestera några som helst rimliga bevis mot den förmodade illgärningsmannen Härm som skulle binda honom vare sig till mord eller styckning. I stället blev Thomas Allgén misstänkt, sedan hans dåvarande hustru först med stöd av dagispersonal och socialförvaltning gjort polisanmälan om ett förmodat sexuellt övergrepp mot dottern, och senare kombinerat denna anmälan med idén att mannen kunde vara inblandad i ett styckmord tillsammans med Teet Härm.

När polisen med hjälp av barnpsykologisk expertis stannade för den märkliga slutsatsen, att det 1½-åriga barnet åsett en styckning på rättsläkarstationen, och när Thomas Allgén påstods vara identifierad som inlämnare av fotografier med styckade likdelar för kopiering, öppnades fältet för en hopkoppling av honom och Härm. Detta skedde i kammarrättens dom genom åberopande för det första av att Allgén inte skulle ha kunnat utföra styckningen ensam; denna tanke ledde till slutsatsen att Allgén måste haft en medhjälpare. För det andra förlitade man sig på ett vittnesmål av ”damen med hunden” (Ingeborg Olsson) som påstod sig en enda gång ha sett läkarna och då tillsammans; följaktligen hade läkarna enligt domstolen lämnat osanna uppgifter om sina kontakter.

Ytterligare ett förhållande, som också har med ursprungssannolikhet att göra, är att det ingalunda påvisats att Thomas Allgén och Teet Härm skulle ha haft en sådan närmare personlig förbindelse utan vilken det är föga troligt att två personer tillsammans skulle stycka ett lik.

Ursprungssannolikheten för en sådan samverkan mellan två läkare, som bara kände varandra i begränsad utsträckning, blir om möjligt ännu lägre såvida man lägger till förmodanden om mord. Även om frågan i kammarrätten enbart gällde bevisningen för den påstådda styckningen och inte mord eller vållande till annans död måste man i ärendet ändå utgå från att läkarna, om de skulle ha styckat kroppen, också dödat henne.⁷ Det förhållandet att bevisningen i tingsrätten inte räckte för en fällande dom för mord eller vållande till annans död hindrar nämligen inte att frågan om hur Catrine da Costa avlidit har stor, ja rentav avgörande betydelse, för frågan hur Thomas Allgén och Teet Härm skulle ha fått tillgång till hennes döda kropp.

Idén att de skulle ha så att säga ”hittat” eller ”övertagit” den döda kroppen kan omedelbart avvisas som alltför spektakulär. Kvar står möjligheten av mord eller vållande till annans död. Men att läkarna tillsammans skulle ha tagit Catrine da Costa av daga är, med hänsyn till vad som kan bevisas om deras bekantskap – se härom mera i det följande – ungefär lika osannolikt som att någon av dem skulle ha mördat henne för att därefter tillkalla hjälp av den andre för att stycka den döda kroppen.

⁷ Detta är som bekant också den uppfattning som blivit den av massmedia förmedlade och också lättbegripliga bilden av vad som skett.

Sammanfattningsvis lyckades kammarrätten först binda Thomas Allgén, vars gärningsmannaskap förefaller extremt osannolikt, till att ha haft med styckningen att skaffa på grund av fotohandlarparets utpekande av den för dem okände läkaren 3½ år efter Catrine da Costas död. Via denna bevisning mot Allgén lyckades man så i nästa steg dra in även Härm, som man utan konkreta bevis misstänkt och misstänkliggjort på grund av karaktärsteckning. Frågan är om de olika vittnesmål som ledde kammarrätten till denna bedömning verkligen hade den kvalitet att slutsatsen var rimlig i betraktande av den påstådda gärningens extremt låga ursprungssannolikhet.

4.4. ”Barnets berättelse”

Visserligen satte kammarrätten inte tilltro till påståendet att Thomas Allgéns 1½ åriga dotter Karin Allgén skulle ha närvarit vid styckningen av ett lik på rättsläkarstationen. Domstolens uttalanden i denna fråga förtjänar ändå en kommentar.

De av socialstyrelsen åberopade sakkunniga, barnpsykiatrikern Frank Lindblad och barnpsykologen Margareta Erixon, förklarade sig utesluta den förklaringen till Karins förskräckelse i vissa situationer att ”modern skulle mer eller mindre medvetet framtvunga dialogerna och bidra till att dottern blev fixerad kring dessa aktuella temata” (domen s. 37). Utredarna säger sig inte ha funnit stöd för hypotesen och förkastar den därför. I en brottmålsprocess bör man dock inte gärna avfärda en hypotes, som talar till de misstänkta förman, därför att man *inte funnit stöd* för den. Den relevanta frågan är i stället *om det går att utesluta* att moderns inverkan på barnet kan tänkas utgöra en realistisk förklaring till ”barnets berättelse.

Enligt vad kammarrätten redovisat i sina domskäl (s. 56) hade det i tingsrättens dom på sin tid antecknats ”att enligt Margareta Erixons och Frank Lindblads bestämda uppfattning Karin bevittnat styckningen av en människa”. När dessa båda sakkunniga i kammarrätten blivit pressade av vittnespsykologerna fil.dr. Astrid Holgersson och fil.lic. Birgit Hellbom (domen s. 40 f) har de övergått till att tala om en ”rimlighetsbedömning”, d.v.s. att Karin *skulle ha kunnat vara med* om en styckning. Därmed försvinner i själva verket varje direkt bevisvärde av de ”registrerade avvikelserna” i Karins uppträdande. Kammarrätten drar också den riktiga slutsatsen (s. 57) att en rimlighetsbedömning bara kan utnyttjas för en kontroll av de slutsatser som följer av en traditionell bevisprövning. Inte desto mindre finner domstolen strax därefter att det ändå ”måste anses klarlagt att Karin varit utsatt för och/eller bevittnat mycket skrämmande upplevelser av sexuell eller aggressiv karaktär. Däremot anser kammarrätten att utredningen i denna del inte med tillräcklig grad av säkerhet visar vilka upplevelser som ligger bakom”.

Genom det nyss citerade uttalandet satte sig kammarrätten på två stolar samtidigt. Å ena sidan förklarade domstolen att Karins beteende inte kunde visas

ha orsakats av att hon åsett en styckning. Å andra sidan fastnade man ändå i en slutsats som innebar att utredningen nog ändå tydde på det.

Närmare besett byggde kammarrättens redovisade slutsatser dessutom på en ofullständig beskrivning av de olika sakkunnigutlåtandena i målet. I de omfattande vittnespsykologiska utlåtandena av Astrid Holgersson och Birgit Hellbom (sammanlagt närmare 70 sidor) avvisas nämligen huvudhypotesen att ”Karins säregna uppgifter skulle avspegla verkligt upplevda händelser”. I stället konkluderar vittnespsykologerna bl.a.: ”Utsagematerialets innehåll kan förstås som en produkt av utfrågning och förväntningar. En sådan tolkning är också den mest rimliga både till de fysiska förutsättningar som förelåg och till den påverkan som Christina utsatt Karin för, vilken hon också själv bekräftar.” Se till det sagda Sammanfattning s. IV f. Sammanfattningen (drygt 3 sidor) bifogas som bilaga 3.

Sammanfattningen innehåller också iakttagelser som på ett naturligt sätt förklarar varför man trott på vissa men inte på andra av den lilla flickans utsagor i samtal med sin mamma.

Visserligen redovisade kammarrätten i domen att barnpsykiatrikern och barnpsykologen inför domstolen har tvingats till reträtt från sina ursprungliga antaganden på grund av vittnespsykologernas utlåtanden. Kammarrätten bevarade ändå en välvillig inställning till de av socialstyrelsen åberopade sakkunniga och redovisade inte tydligt vittnespsykologernas direkta underkännande av Karins uttalanden som uttryck för att hon varit med om en skrämmande upplevelse. I denna del åberopas den nyss nämnda sammanfattningen av Astrid Holgerssons och Birgit Hellboms utlåtanden.

I sammanhanget kan det också läggas till ett *mycket* uppseendeväckande förhållande, nämligen att Lindblad och Erixon aldrig fick del av eller upplystes om existensen av bandinspelningar, som Christina Andersson efter uppmaning av polisen hade gjort av sina samtal med Karin. Dessa sakkunniga hade därför ett ofullständigt underlag för sitt arbete. Bandinspelningarna visar å ena sidan tydligt att barnet utsattes för påverkan genom styrande och ledande frågor av sin mamma, vanligtvis åtföljda av några få ord som svar från barnet. Å andra sidan framkommer också att det vid de bandade samtalen inte förekom några ”utsagor” från barnet som var ägnade att bekräfta moderns beskrivning av vad dottern skulle ha sagt vid olika, andra tillfällen. En utskrift av delar av bandinspelningarna ingavs till kammarrätten av vittnespsykologerna som bilaga till deras utlåtande varför materialet blev presenterat för domstolen.⁸

Vad som nu sagts är ett tilläggsargument till konstaterandet att barnpsykiatrikern och barnpsykologen hamnade fel i sin bedömning. Det är emellertid också ett av många uttryck

⁸ Delar av utskrifterna förekommer i engelsk översättning i Holgerson & Hellbom, Facts or Fiction as Evidence in Court. A Witness Psychological Analysis of a Swedish Legal Case of Alleged Cutting-up Murder and Child Sexual Abuse, Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Studies in Educational Psychology, Almqvist & Wiksell International, Stockholm 1997 (149 s.). Boken innehåller en utförlig analys av sitt ämne.

för hur illa polis- och förundersökningen genomfördes – alltid till nackdel för läkarna. Se mera om sådana förhållanden i det följande.

Under 1990-talet har det redovisats åtskilliga forskningsresultat, som ger ny kunskap om hur samtal med barn kan påverka deras utsagor om egna upplevelser. Här bifogas endast ett exempel på detta, en uppsats av numera med.dr. Rickard L. Sjöberg, ”Lättast att få de minsta barnen att lämna felaktiga uppgifter om övergrepp”. Barndomsamnesi och emotionella trauman (ur Läkartidningen 2001 s. 3125 ff)bilaga 4.

Ur denna uppsats kan särskilt noteras att en persons förmåga att minnas (”koda in”) och senare verbalt återge händelser är nedsatt i fråga om vad som hänt före två års ålder, ett fenomen kallat barndomsamnesi. Författaren anför vidare: ”En av många tänkbara förklaringar till detta fenomen är att prefrontala cortex och hippocampusområdet, som tycks vara inblandade i inkodning och framplockning av episodiska minnen, inte är färdigutvecklade hos tvååringar. En annan förklaring är att barn inte förrän vid cirka 18 månaders ålder har en tillräckligt utvecklad självuppfattning för att kunna forma minnen av upplevelser.” Som framgår av uppsatsens titel förhåller det sig också så att barn är lättare påverkbara ju mindre de är.

Av intresse för hela frågan om barns påverkbarhet är också de olika uppsatserna i Sjöbergs doktorsavhandling *Children’s testimony*, Karolinska institutet. Stockholm 2002.

En mera populär framställning om barns fabricerade vittnesmål, inte minst genom påverkan av sina föräldrar, finns i Jan Guillous bok, *Häxornas försvarare*. Ett historiskt reportage, 2002. I denna bok redogör författaren också för det famösa s.k. Bjugnålet i Norge, där ett trettiotal barn på grundval av samtal med sina föräldrar – vilka på polisens uppmaning skulle tala med sina barn om misstankar inom gruppen av föräldrar – helt oriktigt beskyllde ett stort antal barnskötare för sexuella övergrepp.

4.5 Obduktionsresultatet

I obduktionsutlåtande av den 23 november 1984 hade dåvarande biträdande överläkaren Jovan Rajs uttalat bl.a. att själva styckningssättet varit suggestivt för att styckningen i huvudsak genomförts av en person som äger allmänna medicinska kunskaper exempelvis i kirurgi och ortopedi men också haft specialkunskaper i anatomi och obduktionsteknik. Sedan tingsrätten begärt socialstyrelsens utlåtande över obduktionsprotokollet, avgav socialstyrelsen den 29 februari 1988 ett åtta sidor långt yttrande (plus bilagor) i form av ett utlåtande från styrelsens s.k. rättsliga råd i vilket ingick bl.a. tre experter i rättsmedicin. Rättsliga rådet tog på en lång rad punkter avstånd från Rajs tolkningar av obduktionsresultatet. Efter en detaljerad diskussion, bl.a. av hur styckningsskadorna på den döda kroppen kunde ha åstadkommit, konstaterade det rättsliga rådet sammanfattningsvis bl.a. att det inte kunde instämma i Rajs slutsatser om att själva styckningssätter varit suggestivt för att styckningen i huvudsak skulle ha genomförts av en person som äger allmänna medicinska kunskaper i kirurgi, ortopedi, anatomi och obduktionsteknik. Det rättsliga rådet

vidhöll senare sin uppfattning i ett yttrande till JO och fick också stöd för densamma i ett utlåtande som JO inhämtat från den danske professorn Jörn Simonsen vid Retspatologisk institut i Köpenhamn.

I kammarrätten hördes Rajs samt läkaren Anders Wykman muntligen på begäran av socialstyrelsen, medan däremot ingen av rättsliga rådet ledamöter hördes i domstolen. Med hänvisning till det som Rajs och Wykman upplyst fann kammarrätten (domen s. 47) det vara ”klarlagt att gärningsmannen/-männen besitter ingående kunskaper i åtminstone anatomi samt allmänna kunskaper i kirurgi eller ortopedi”. Domstolen fortsatte: ”Att Teet Härm och Thomas Allgén tillsammans hade sådana kunskaper är helt klart.”

Det rättsliga rådets ledamöter hade tillsammans, ja även var för sig med ledning av akademiska kompetenskrav, en vetenskapligt högre kompetens än Rajs. Inte desto mindre fann sig socialstyrelsen genom advokat föranlåten att i legitimationsärendet i kammarrätten åberopa Rajs utlåtande tvärtemot vad socialstyrelsen i eget namn tidigare hävdade i tingsrätten. Kammarrätten såg sig också föranlåten att anse Rajs och Wykmans omdömen övertygande i strid med det rättsliga rådets utlåtande.

Ställningstagandena från socialstyrelsen och från kammarrätten är anmärkningsvärda. Under 6.3 nedan skall obduktionsprotokollet liksom Jovan Rajs agerande i övrigt ägnas en mera ingående uppmärksamhet med ledning av ytterligare omständigheter som numera är kända.

4.6. Värdet av Thomas Allgéns och Teet Härms egna uppgifter

Som vi skall återkomma till visar kammarrättens dom (liksom åtskilliga tidigare inslag i utredningen) en inställning enligt vilken Thomas Allgéns och Teet Härms egna uppgifter utan vidare fränkandes sanningsvärde när uppgifterna stod mot påståenden av ett vittne. En sak är att en tilltalad anses ha ”rätt att ljuga”. Därav kan man dock inte dra slutsatsen att en misstänkt person normalt far med osanning och säger vad som helst för att undgå ansvar. Tvärtom kräver rättssäkerheten att man har tilltro till en misstänkts egna uppgifter så länge de inte kan motbevisas.

Den enda omständighet, som enligt kammarrättens dom ansetts bevisa kontakter mellan de båda läkarna mellan 1982 och den 10 december 1987 (då polisen sammanförde dem för ett s.k. konfrontationsförhör om händelserna 1984), är ett vittnesmål av den nämnda ”damen med hunden” (Ingeborg Olsson). Hon påstod sig ha sett Allgén och Härm en enda gång – och då tillsammans – 3 ½ år innan hon anmälde sig till polisen. Till hennes vittnesmål skall jag återkomma (4.7 och 6.4). Jag vill dock redan här åberopa ett intyg av Thomas Allgén i vilket han redogör för sina samlade kontakter med Teet Härm.....bilaga 5.

Thomas Allgéns och Teets Härm samstämmiga och fullständiga förnekanden under alla år av de gärningar som lagts dem till last (styckning och tidigare

mord) förstärker kravet på en synnerligen stark bevisning för att deras uppgifter skall anses vederlagda. Det är sådan bevisning som erfordras, inte att läkarna själva skall behöva motbevisa påståenden av vittnen vilka utan att känna någon av dem säger sig ha sett dem vid ett enda, kort tillfälle för 3-4 år sedan.

4.7. Kammarrättens behandling av vittnesmålen

Visserligen underkände kammarrätten ett par vittnesmål som alltför otillförlitliga (domen s. 53 om Lena Pettersson och s. 55 om Ingrid Lundgren) när vittnena gett sig till känna sju år efter Catrine da Costas död. Ett av dessa vittnen hade till och med anmält sig vilja vittna i kammarrätten för att bekräfta att också hon sett vad hon några dagar tidigare hade hört ett annat vittne berätta inför domstolen. Andra liknande händelser under rättegången borde klargjort för domstolen, att i detta enormt uppmärksammade mål, där läkarna sedan flera år utpekats som perversa mördare, riskerna var stora för att ett antal alltför hjälpsamma personer skulle anmäla sig för att lämna ett bidrag till att rättvisa skipades.

På flera ställen uttalade sig kammarrätten positivt om ett vittnes allmänna trovärdighet eller lugna uppträdande inför domstolen som uttryck för att vittnesmålet innebar fullt bevis för riktigheten av en viss iakttagelse. Som berörts ovan (3.5) är detta en alltför onyanserad uppfattning om begreppet trovärdighet som underlag för bevisvärdering av vittnesuppgifter. Se t.ex. domen s. 51 om fotohandlarparet Schröder som ”givit ett sansat, trovärdigt och omdömesgillt intryck”, s. 54 om Ingeborg Olsson som ”lugnt och sakligt redogjort för sina iakttagelser” eller s. 49 om Marianne Seppälä som påstod sig ha stöd för sin berättelse av dagboksanteckningar. Om den senares vittnesmål anförde kammarrätten följande:

”Vad först angår Marianne Seppäläs allmänna trovärdighet vill kammarrätten inledningsvis säga att hon givit intryck att vara en rättfram kvinna som försökt att sakligt återge det hon minns. Hon har uppenbarligen varit fästad vid Catrine da Costa. Hon har därför säkerligen ansträngt sig för att klarhet skapas. Det föreligger dock flera komplicerande faktorer. Marianne Seppäläs vittnesmål är hörsägenbevisning; det vittnet berättar är vad hon har hört av en annan person (d.v.s. Catrine da Costa, min anmärkning) och det är uppgifterna som denna andra person lämnat som skall styrkas. I vissa delar har Marianne Seppäläs minne hjälp av hennes dagboksanteckningar, vars autenticitet det inte finns skäl att ifrågasätta. Till skillnad från vad som kan gälla för vittnens minnesbilder påverkas inte anteckningar av glömska, av vad andra senare säger eller av vad man kan läsa om i tidningarna. Enligt anteckningarna och därmed enligt Marianne Seppäläs vittnesmål hade Catrine da Costa kontakt med två läkare, den ene av dem hade en dotter och de hade tillgång till ”ett dödsrum va de nu e Bårhus?”. Thomas Allgén hade en liten dotter och Teet Härm hade tillgång till ett ”dödsrum” och kände – det framgår av Marie Rådéns vittnesmål – Catrine da Costa. Dessa uppgifter talar sålunda med betydande styrka mot Thomas Allgén och Teet Härm. Med hänsyn till angivna komplicerande faktorer kan det dock i brist på namn och utmärkande personliga kännetecken inte anses visat att det är Thomas Allgén och Teet Härm som Catrine da Costa har berättat om. Kammarrätten anmärker härvid att avseende inte kan fästas vid Marianne Seppäläs muntliga uppgift att den ene av läkarna bodde i Täby kyrkby.

Denna uppgift har inte stöd i dagboksanteckningarna. Den kan därför vara tillkommen senare och härröra från annat håll än Catrine da Costa.”

Även om Marianne Seppäläs uppgifter till sist inte tillmättes någon egentlig betydelse för kammarrättens sammanfattande bevisbedömning, är värderingen av hennes vittnesmål ett slående uttryck för domstolens benägenhet att okritiskt godta vittnesuppgifter på grundval av ett allmänt intryck av vittnets uppträdande. Alldeles särskilt anmärkningsvärd är kammarrättens slutsats av att Seppälä skulle varit fäst vid Catrine da Costa, nämligen att hon därför skulle ha ansträngt sig för att ”klarhet skapas”. Domstolen hade haft lika stor anledning att misstänka att Marianne Seppäläs syfte var att få läkarna fast för mord. I det följande (6.6) skall framgå att det förhöll sig just på det sättet, och att kammarrätten sålunda fullständigt felbedömde Marianne Seppäläs trovärdighet i fråga om både hennes person och hennes vittnesmål.

Det hade varit önskvärt att kammarrätten i fråga om Seppälä – liksom i fråga om de andra vittnena – hade närmare övervägt de möjliga svagheterna i vittnesmålen. Det kunde vara fråga om personer som felaktigt antagit att de gjort en viktig observation, vars innebörd förstörats vid återberättande, eller som kanske rentav genom direkt felaktiga uppgifter önskade bidra till att Allgén och Härm kunde fällas för deras förmodade och mycket omskrivna illgärningar.

I fråga om ”damen med hunden”, ”fotohandlarparet” och ”jägmästaren” stödde sig domstolen i huvudsak på sitt intryck av vittnets allmänna trovärdighet och uppträdande omedelbart inför domstolen i kombination med det samtidigt avgivna vittnesmålet. Utan en undersökning av omständigheterna vid den första identifikationen och av hur berättelsen senare upprepats, bör man dock inte lita på säkerheten i utpekandet av en för vittnet okänd person, som han eller hon säger sig ha sett vid något enstaka tillfälle flera år tidigare.

En ytterligare liten egendomlighet i fråga om Marianne Seppäläs vittnesmål är att kammarrätten, när den hade så stor tilltro till hennes person, inte vidhöll sin preliminära slutsats att hennes uppgifter ”med betydande styrka” talade mot Thomas Allgén och Teet Härm. Kammarrätten tvekar plötsligt på ett överraskande sätt inför ett nytt led i sitt resonemang, trots att skälet till denna tvekan (risken för personförväxling) knappast var övertygande om Marianne Seppälä talade sanning.

En liknande, överraskande tvekan uttryckte kammarrätten när den väl funnit styrkt att Thomas Allgén för framkallning i fotohandlarparet Schröders butik lämnat in film med bilder av Catrine da Costas styckade kropp. I och för sig skulle det vara tänkbart att Thomas Allgéns medverkan inskränkt sig till att ha varit bud eller enbart fotograferat styckningen”. Såvida Thomas Allgén verkligen skulle ha lämnat in film med bilder av likdelar för framkallning, verkar det snarast vara ett orealistiskt hugskott att han inte skulle ha känt till innehållet. I förstone kan dock sådana resonemang ge intryck av att kammarrätten gjort en försiktig bevisvärdering medan det närmare besett förhållit sig alldeles tvärtom.

Kammarrätten har tolkat vittnesuppgifter på ett välvilligt sätt utan tillräcklig medvetenhet om möjliga oöverensstämmelser mellan vad ett vittne verkligen iakttagit och vittnets minnesbild eller påståenden om vad han eller hon sett (jfr

ovan under 3.4). Som redan framgått har kammarrätten däremot hänvisat till att olika vittnen gjort ett allmänt trovärdigt intryck inför domstolen. Att olika vittnen vilka anmält sig till polisen antingen inför eller under rättegången i tingsrätten under våren 1988 – d.v.s. över 3½ år efter den påstådda styckningen – eller rentav inför eller under förhandlingen i kammarrätten – d.v.s. sju år efter det att Catrine da Costa avlidit – utpekar Härm och Allgén utan att sväva på målet är dessutom ingalunda förvånande. Vittnesmålen i kammarrätten har varit väl inövade genom ett antal tidigare förhör och vittnesmål. Av långt större betydelse är hur det första utpekandet i polisens regi kom till stånd. Härvidlag finns numera nya omständigheter att redovisa i fråga om samtliga vittnen på vilka kammarrätten förlitat sig. Redovisningen kommer att ske i det följande (under 6).

Kammarrätten tycks sålunda *å ena sidan* ha visat en alltför stor tilltro till vittnesuppgifter till nackdel för Allgén och Härm, så länge inte uppgifterna varit mycket tydligt oriktiga. *Å andra sidan* har man, som redan berörts ovan, visat en genomgående och grundläggande misstro mot Allgéns och Härms egna upplysningar. Det kommer särskilt väl till uttryck när domstolen påstår (domen s. 58) att de båda läkarna ”sanningslöst förnekat att de så sent som annandag pingst 1984 vidhållit sin bekantskap då de tillsammans befann sig utanför rättsläkarstationen”. Domstolen har utan vidare underkänt Allgéns och Härms uppgifter om att de inte träffats mellan 1982 och 1987 med hänvisning *enbart* till ett vittnesmål av Ingeborg Olsson. Som redan nämnts ovan har hon påstått sig ha sett Allgén och Härm en enda gång under en kort stund och identifierat dem 3½ år senare, när hon väl funnit det lämpligt att anmäla sig för polisen.

Ytterligare ett exempel på kammarrättens tilltro till vittnesuppgifter och misstro mot vad läkarna själva har sagt gäller upplysningar från Thomas Allgéns förra hustru Christina Andersson om hur länge kontakten mellan Teet Härm och Thomas Allgén vidmakthållits. Kammarrätten säger sig ”inte ha skäl att ifrågasätta det väsentliga av vad Christina Andersson har uppgivit”. Detta gör kammarrätten trots att det på en punkt – angående en upplysning från Claes-Göran Lönnroth om obduktion av hans avlidna mor – klart har framgått att Christina Andersson har lämnat en felaktig och Thomas Allgén en korrekt uppgift till polisen (domen s. 53). Detta gör kammarrätten trots att Christina Andersson hörts inte som ett utomstående vittne utan på grund av sin föreställning i samband med separationen i äktenskapet, att Thomas Allgén utfört sexuella handlingar mot deras dotter och medverkat i mord på Catrine da Costa.

Kammarrätten var sålunda beredd att lita på vittnesmål, vars osäkerhet borde vara uppenbar, liksom att i motsvarande mån underkänna de misstänkta egna uppgifter som osanningar. Frågan blir om en sådan bevisvärdering – tillsammans med de tvivelaktiga bevis som i övrigt åberopades i målet – verkligen uppfyller kravet på att den påstådda gärningen skall vara bevisad

bortom rimligt tvivel? Kammarrättens bevisvärdering skulle nog, om den tillämpades i de allmänna domstolarna, kunna öppna dörren för fällande domar i brottmål på grund av svaga vittnesbevis, även när det som lagts de misstänkta till last har obefintlig ursprungssannolikhet.

4.8 Sammanfattande slutsatser om kammarrättens bevisvärdering

Kammarrättens domskäl brister, trots bevisprövningen steg för steg, på olika sätt i försvarliga metoder för bevisvärdering.

Domstolen verkar ha varit omedveten om risken för att ett vittne gör felaktiga utpekanden. Den bortsåg från möjligheten att Allgén och Härm talade sanning. Den fann Allgén och Härm övertygade om att ha styckat Catrine da Costas döda kropp utan att någon konkret gärningsbeskrivning kunnat presteras.

Ur de sammanfattande delarna av domskälen (se 4.1 ovan) kan urskiljas fyra särskilt centrala tankeled till stöd för slutsatsen att läkarna tillsammans skulle ha styckat Catrine da Costas döda kropp:

- Gärningsmännen måste ha haft medicinska kunskaper och Allgén måste ha haft en medhjälpare.
- Thomas Allgén befanns ha lämnat in fotografier för framkallning.
- Vittnesmålet av ”damen med hunden” visade att Allgén och Teet Härm lämnat sanningslösa uppgifter om sin bekantskap.
- Vittnesmål av en kvinnlig polis visade att Härm sanningslöst förnekat sin bekantskap med Catrine da Costa.

Det är intressant att jämföra kammarrättens domskäl med tingsrättens bedömning, då tingsrätten år 1988 ogillade åtalet för mord men förklarade det vara styrkt att läkarna genomfört styckningen av Catrine da Costas döda kropp. Tingsrätten hade sammanfattningsvis åberopat följande moment till stöd för att det varit ställt utom rimligt tvivel att Teet Härm och Thomas Allgén tillsammans styckat den döda kroppen (s. 64 i tingsrättens dom):

- Fotohandlarparets berättelse om fotografiernas inlämnande.
- Marianne Seppäläs berättelse om Catrine da Costas samvaro med två läkare.
- Den 1½-åriga Karins berättelse.

Fotohandlarparets vittnesmål var visserligen centrala för bedömningen både i tingsrätten och i kammarrätten, men i övrigt lyfte domstolarna fram olika moment till stöd för slutsatsen att styckningen utförts av Thomas Allgén och Teet Härm.

På grund av vittnespsykologernas uttalanden kunde kammarrätten inte upprätthålla tingsrättens bedömning, som stöddes på barnpsykiatrikerns och barnpsykologens då oemotsagda uppfattning, angående ”barnets berättelse”.

Att tingsrätten satte tilltro till ”barnets berättelse” innebar tydligen, även om domstolen inte uttryckte sig så, att tingsrätten antog att det förelåg ett mer eller mindre direkt bevis för att Thomas Allgén och Teet Härm verkligen styckat en kropp. De vittnesmål till vilka man i övrigt satte tilltro blev sådana indicier som kunde ses som samverkande med att ”barnets berättelse” gällde en verklig upplevelse. Även om läkarna sannolikt mördat Catrine da Costa eller vållat hennes död, måste de emellertid frikännas på grund av bevisbrist i den delen. Med ledning av den bevisbedömningen behövde tingsrätten inte närmare diskutera hur läkarna hade kommit över den döda kroppen.

När kammarrätten inte längre kunde godta att ”barnets berättelse” var tillförlitlig, återstod däremot enbart indiciebevisning för att läkarna skulle ha styckat kroppen. Som tidigare berörts (4.2, slutet) aktualiseras då, på ett helt annat sätt än med tingsrättens bevisvärdering, frågan hur de kunnat komma över den döda kroppen liksom hur de skaffat bort likdelarna. Denna fråga har kammarrätten över huvud taget inte uppmärksammat, än mindre besvarat.

Den obesvarade frågan hur läkarna skulle ha kommit över den döda kroppen hänger ihop med frågan om tiden och platsen för styckningen. Jag har tidigare noterat att kammarrätten i sin ”programförklaring” angett att den sammanfattande bedömningen, huruvida Thomas Allgén och Teet Härm var gärningsmän, fick ske med hänsyn till bland annat vad som är utrett om tidpunkten för styckningen och platsen för gärningen (se ovan 3.4). Med hänsyn till bevisningen ansåg kammarrätten det dock *inte* vara möjligt att fastställa vare sig när eller var som styckningen skulle ha ägt rum. Inte desto mindre fann kammarrätten att Allgén och Härm var skyldiga.

Kammarrättens slutliga bedömning innebar synbarligen, att domstolen när det kom till kritan inte fäste någon vikt vid hänvisningen i dess egen programförklaring till betydelsen av tiden och platsen för styckningen. Något krav upprätthölls inte på bevis i dessa hänseenden, eller angående en konkret gärningsbeskrivning över huvud taget.

Frågan blir då vidare hur man skall se på kammarrättens bedömning av indicierna till stöd för att Allgén och Härm tillsammans skulle ha styckat den döda kroppen (sannolikt efter att de i så fall också hade mördat Catrine da Costa).

Tingsrätten behövde aldrig ta fristående ställning till frågan om styckningen av Catrine da Costas döda kropp krävt sådana medicinska kunskaper som Jovan Rajs hävdade och kammarrätten godtagit. Eftersom tingsrätten trodde på ”barnets berättelse”, hade tingsrätten redan ett direkt bevis för att Thomas Allgén och Teet Härm verkligen styckat kroppen. Kammarrätten stod däremot inför ett helt annat bevisläge, när ”barnets berättelse” inte längre kunde anses vara något tillförlitligt bevis. Domstolen fick särskild anledning att diskutera vilken kompetens som behövts för styckningen. Detta blev ett led i bedömningen att

Allgén och Härm var gärningsmän. I denna del godtog kammarrätten Jovan Rajs uppfattning i strid mot vad det rättsliga rådet liksom den danske professorn Simonsen kommit fram till.

Vidare kan noteras att tingsrätten inte ansett sig kunna lita på vittnesmålet av ”damen med hunden” (Ingeborg Olsson), medan kammarrätten gjorde en alldeles motsatt bedömning genom att domstolen ”inte kunde finna någon grund varför Ingeborg Olsson skulle ha misstagit sig” (domen s. 54). Till denna betydelsefulla bedömning skall jag återkomma (nedan 6.4).

Kammarrättens bevisbedömning belyser antagligen också faran av ”programförklaringen” (3.4), att domstolen med ledning av den framlagda indiciebevisningen ”hade att sluta sig till” om Thomas Allgén och Teet Härm varit gärningsmännen. Det är på detta stadium som kravet på att ett påstått gärningsmannaskap skall vara ”ställt utom rimligt tvivel” sätts på sin spets.

För kammarrätten kan det nog – om man betänker bakgrunden till att legitimationsfrågan hamnat i kammarrätten med en uppmaning till bevisbedömning som i brottmål – ha varit naturligt att domstolen skulle nå samma slutsats som tingsrätten, d.v.s. att Allgén och Härm styckat Catrine da Costas döda kropp. Kammarrätten hade också haft en besvärlig uppgift angående bevisbedömning som i brottmål, en uppgift av ett slag som en förvaltningsdomstol normalt inte sysslar med.

Oavsett hur man bedömer kammarrättens dom år 1991 skall i det följande framgå att bevisvärderingen blir fullständigt ohållbar, om man beaktar även sådana omständigheter som antagligen var okända för domstolen. De vittnesmål till vilka kammarrätten satte tilltro visar sig, om man beaktar vad som framgår av motsvarande material hos polisen, innehålla avgörande svagheter.

5. Några ord om den allmänna opinionen

Det är på sin plats att i denna resningsansökan säga något om den allmänna opinionens roll, bl.a. därför att två uppmärksammade böcker tillhandahållit information, vars värde som underlag för nya omständigheter eller bevis det finns anledning att begrunda.

Den opinion i massmedia som utgick från att läkarna varit sexuellt perversa mördare, fick naturligtvis ett starkt stöd av tingsrättens dom år 1988. Ganska tidigt framfördes uppfattningen att läkarna undgått straffansvar för mord därför att polis och rättsväsende inte gjort tillräckligt för att få fast två läkare ur ”etablissemangen” för mord på en prostituerad kvinna som tillhörde ett helt annat samhällsskikt. Denna uppfattning fick sitt ledande uttryck genom en år 1990, d.v.s. året före kammarrättens dom, publicerad bok, ”Catrine och rättvisan” (Carlssons förlag 1990), skriven av legitimerade psykoterapeuten Hanna Olsson. Hon hade varit huvudsekreterare i prostitutionsutredningen 1977-

1980 och sekreterare i socialberedningen 1983-84. (Boken finns återutgiven som pocketutgåva i serien ”En bok för alla”.)

Redan på första textsidan i boken (pocketupplagan s. 7) framgår Hanna Olssons onekligen naturliga utgångspunkt, att läkarna varit skyldiga till mord men frikänts i brist på bevis. Hennes bok blir därefter en glödande vidräkning med särskilt åklagarens underlåtenhet att som vittnen i tingsrätten inkalla flera prostituerade kvinnor men också med förmodanden om att rättsliga rådet velat skydda två läkare.

Boken medförde att författaren år 1992 utsågs till filosofie hedersdoktor av den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Umeå universitet. Ur universitetets skrift ”Hedersdoktorer, nya professor och pristagare vid Umeå universitet 1992” kan citeras följande:

”(Boken) är en lysande bearbetning av de komplicerade turerna i rättegångarna och av det material som åklagarsidan valde att inte ta upp. Hanna Olsson visar hur det huvudlösa mordet förblindade rättvisan. En nyckelmening i boken är: ’Det man blundar för kan man inte handskas med.’ Hennes analyser av prostitutionen synliggör det våld som kan finnas kopplat till den manliga sexualiteten – och med vilken kraft detta oftast förnekas. Hon påvisar också ett komplicerat samspel mellan såväl rättsmedicin som media och rättssystem. Hanna Olsson har därmed inte bara dokumenterat ett av vår tids mest tillkrånglade och uppmärksammade rättsfall utan också satt in det i viktiga rätts- och kvinnopolitiska sammanhang.”

Genom boken grundlades uppfattningen att mordet på Catrine da Costa var en ”kvinnopolitisk” fråga (jfr motiveringen för hedersdoktoratet). Liknande antydningar hade dock redan förekommit i pressdebatten efter tingsrättens dom. En kopia av boken (som är utsåld på förlaget) inges här för regeringsrättens kännedom.

Hanna Olsson vägledades otvivelaktigt av ett starkt engagemang för prostituerade kvinnors svåra situation liksom av medkänsla för de lidanden som drabbade Catrine da Costas anhöriga. Men de särskilda omständigheter som författarinnan lyft fram i boken saknar i stort sett värde som bevis såväl i styckmordsmålet vid Stockholms tingsrätt som i legitimationsärendet. Uppgifter av olika prostituerade kvinnor om hotfullt uppträdande mot dem av Teet Härm hade inte bara tvivelaktigt sanningsvärde över huvud taget. Sådana uppgifter skulle, om de presenterats i domstol, inte ha annat bevisvärde än för ytterligare misstänkliggöranden av Teet Härms karaktär. Därtill kommer, som så småningom skall framgå i följande huvudavsnitt, att det finns grund för den positiva slutsatsen att Teet Härm faktiskt var oskyldig till mord på Catrine da Costa och styckning av hennes kropp.

Den uppfattning Hanna Olsson år 1990 presenterat i ”Catrine och rättvisan”, fick naturligtvis en förstärkning när kammarrätten 1991 (d.v.s. året innan Hanna Olsson blev hedersdoktor) stannade i samma slutsats som tingsrätten, d.v.s. att Thomas Allgén och Teet Härm tillsammans skulle ha styckat Catrine da Costas

döda kropp. Uppfattningen att två mördare gått fria från straffansvar i brist på bevis tycks ha blivit en så allena rådande sanning i massmedia, att den lagts till grund för antaganden om att Teet Härm skulle mördat sin första hustru och rentav begått även andra mord. Som redan nämnts har flera polisutredningar om den första hustruns död dock inte kunnat föranleda något annat antagande än att hon begått självmord.

Man kan möjligen tycka att den dominerande massmediaopinionen – i växelsång med domstolar och myndigheter som kommit i kontakt med fallet Catrine da Costa - gett uttryck för brist på källkritik. Uppfattningen har emellertid blivit dominerande. Den har utan vidare godtagits även av enstaka, akademiskt verksamma jurister.

Dåvarande universitetslektorn Christian Diesen försökte sålunda i en uppsats påvisa, att läkarna i tingsrätten borde ha fällts för mord; se ”Styckmordsmålet – århundradets brottmålsrättegång”, i ”Rättsfall att minnas”, 1997, s. 297. Visserligen gör Diesen sent i uppsatsen ett förbehåll för att hans resonemang förutsätter, att läkarna verkligen i enlighet med tingsrättens bedömning styckat den döda kroppen. Det förbehållet var dock utan värde, eftersom Diesen redan i koncentrerad form återgett Hanna Olssons mest färgstarka uttalanden och också helhjärtat instämt i hennes tankar om att styckmordsmålet ”uppenbarade” brister i likheten inför lagen. Hans slutkonklusion är värd att återge: ”Fallet är en aldrig sinande källa till vrede över juridikens otillräcklighet, men, för den som sysslar med rättsvetenskap, också till vilja att förbättra den.” I den slutsatsen kan jag instämma, men inte precis i den riktning eller på de grunder som Diesen utvecklade.

Till bilden av den allmänna opinionen hör också att ett upprop på initiativ av landets kvinnojourer samlade 4.000 underskrifter till stöd för att Teet Härm och Thomas Allgén måste fråntas sina läkarlegitimationer. En kopia av uppropet bifogas här för kännedom.....bilaga 6.

Det nämnda uppropet inlämnades till regeringsrätten år 1989 i väntan på att denna skulle ta en första ställning till hanteringen av legitimationsfrågan. Snart inkom också en rad andra, liknande upprop till domstolen. Se Per Lindebergs bok ”Döden är en man” (som strax skall presenteras) s. 520.

En förutsättningslös undersökning inte bara av de rättsliga turerna utan även av bevakningen i massmedia finns i den andra bok som här är av intresse, nämligen ”Döden är en man. Historien om obducenten och allmänläkaren” (Fischer & Co, Stockholm, 1999, 766 s.) av författaren och vetenskapsjournalisten Per Lindeberg. Styrkan i den allmänna opinion som förmodade att två mördare undgått straff och som krävde indragning av Härms och Allgéns läkarlegitimationer skildras i kapitlet ”Ondskan måste stoppas” (boken s. 498-522). I samma kapitel skildras också legitimationsärendets vandrande från socialstyrelsen till kammarrätten, vidare till regeringsrätten som återförvisade ärendet till kammarrätten för den handläggning som resulterade i indragningen av läkarnas legitimationer.

Per Lindebergs ingående undersökningar – för sådana är det fråga om – har tillhandahållit kunskaper som i sig borde ha varit ägnade att bringa den allmänna opinionen till eftertanke. På det hela taget tycks detta dock inte ha blivit fallet.

Även ett exemplar av Per Lindebergs bok ”Döden är en man” inges här för regeringsrättens kännedom.

6. Nya omständigheter och bevis till stöd för resningsansökan

6.1 Betydelsen av Per Lindebergs undersökningar. Värde teori och temateori

Kammarrättens dom utgör ett rättskraftigt avgörande av legitimationsfrågan. Frågan blir nu om det kan åberopas nya omständigheter och bevis vilka sannolikt skulle ha lett till en annan bedömning av hela saken med ledning av en försvarlig metod för bevisvärdering.

Uppgifter i Per Lindebergs nämnda bok ”Döden är en man. Historien om obducenten och allmänläkaren” har ett stort intresse i detta ärende. Jag har inte kunnat notera några felaktigheter i ”Döden är en man”. Tvärtom har jag i olika delar av min egen undersökning, då jag haft anledning jämföra originalmaterial med Per Lindebergs redovisningar, kunnat konstatera att hans framställning varit inriktad på en minutiöst noggrann beskrivning av fakta.

Lindebergs bok bygger på ingående redovisningar av protokoll från förhandlingar i domstolarna och av polisprotokoll samt av avlyssningar av bandinspelningar och jämförelser med utskrifter eller sammandrag i protokollform. Alla de berättelser av prostituerade kvinnor, som togs för sanna i Hanna Olssons bok med ledning av hennes antagande att mördare gått fria i brist på bevis, redovisas i Per Lindebergs bok inom ramen för en långt mera omfattande och inträngande undersökning. Denna är lika energisk som om den hade genomförts av en statlig utredning eller av en akademisk samhällsforskare. Inriktningen är dock inte klart fokuserad på enbart vissa frågor, eftersom granskningen av förundersökning och rättsprocesser blandas med delvis fristående beskrivningar av händelseutvecklingen liksom av behandlingen av fallet i massmedia. Boken bygger på en delvis kronologisk och delvis probleminriktad disposition och kan betecknas som en bred samhällsdokumentär angående rättsfallet.⁹

Det förhållandet att författaren gjort värderingar och varit kritisk till åtgärder bl.a. under förundersökningen om mord hindrar naturligtvis inte att boken är värdefull som en granskning av hela den rättsliga proceduren och av bevakningen i massmedia. Hela framställningen i Per Lindebergs bok präglas av en strävan efter sanningsenlighet, låt vara att framställningen fått en litterärt berättande utformning. Min egen granskning leder mig för övrigt till en

⁹ Det kan här också noteras att ”Döden är en man” s. 532 – 547 innehåller en analys av akribin i Hanna Olssons bok, gällande många olika förhållanden som hon åberopat.

sannolikt ännu starkare kritik av förundersökningen och vissa delar av rättsprocesserna än vad Per Lindeberg gett uttryck för i mera allmänna ordalag.

Vad som är av intresse som underlag för en resningsansökan är dock inte Lindebergs egna omdömen utan det förhållandet att hans undersökningar har gett nya kunskaper om tidigare inte beaktade omständigheter. Dessa har betydelse för värdering av bevisningen om styckningen av Catrine da Costas döda kropp.

Med Lindebergs studier som underlag är det som sagt möjligt att gå till polismaterialet för att finna och åberopa nya omständigheter, som sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i legitimationsfrågan. Detta har i stora drag varit mitt tillvägagångssätt. Under arbetets gång har jag haft fördelen av att Per Lindeberg på min begäran kunnat ställa till förfogande en del handlingar från polisen ur sitt välordnade arkiv, annat har jag inhämtat på andra vägar.

I det följande kommer nya omständigheter som grund för resningsansökan att behandlas i en ordning som är naturlig med hänsyn till kammarrättens domskäl. Dessa skall nu granskas ett efter ett på vägen mot en avslutande, sammanfattande helhetsvärdering. Enligt en i Sverige från 1970-talet och framåt inom processrättsvetenskapen diskuterad begreppsbildning kan man uttrycka saken så att den nu närmast följande granskningen sker enligt ”värdeteorin” angående frågan huruvida varje enskilt bevis visar vad det påstås visa.

Därefter återstår en sammanfattande värdering av alla de enskilda bevisen enligt ”temateorin”. Då gäller det att ta ställning till *bevistemat* för socialstyrelsens talan i kammarrätten, d.v.s. påståendet att läkarna skulle ha styckat Catrine da Costas döda kropp. Är det påståendet styrkt ”bortom rimligt tvivel”? Både värdeteorin och temateorin har omnämnts under 2 ovan på tal om grunderna för resningsansökan.

Det kommer att visa sig att bevisningen med ledning av vad som numera är känt rasar samman som ett korthus, såvida man uppehåller någorlunda rimliga beviskrav. Visserligen tillämpas principen om fri bevisvärdering. För vart och ett av de olika delbevis, vilkas bevisvärde avser *olika, från varandra fristående indicier* för temat (styckningen), bör det dock krävas en stor sannolikhet om rättssäkerheten skall upprätthållas. Sådana indicier är här obduktionsresultatet, inlämnandet av fotografier etc. Därtill kommer så den sammanfattande värdering om bevistemat, styckningen, kan anses styrkt ”bortom rimligt tvivel”.

Som redan förutskickats (under 2) är den fortsatta framställningen kanske onödigt ingående och lång. Detta har en faktisk förklaring. Under arbetets gång kunde jag inte riktigt förutse vad slutsatserna skulle bli. När slutsatserna till sist blev oundvikliga har jag ändå låtit en hel del bakgrundsredovisning kvarstå, även om hela resningsansökan – det inser jag nu – nog skulle ha kunnat utformas kortare. I den mån jag besvärar regeringsrätten med överargumentation beror det *dels* på den oro för bedömningarna, som man kan hysa med ledning av vad som hittills förekommit, *dels* på att jag – om något sådant alls är möjligt – vill ta bort utrymmet för missvisande påståenden i massmedia.

6.2 Catrine da Costa levde efter pingsthelgen 1984.

När, var och hur ägde styckningen rum?

Både i åtalet mot läkarna för mord och i socialstyrelsens talan i kammarrätten angavs att Catrine da Costa senast setts i livet på pingstdagen 1984. Detta antagande har också legat till grund för antagandet att mordet sannolikt skulle ha skett under pingsthelgen och styckningen av den döda kroppen på annandagen på rättsläkarstationen. Dessa antaganden var emellertid felaktiga. Enligt flera olika uppgifter vid polisförhör i augusti 1984, vilka aldrig redovisats i den slutliga förundersökningen eller inför domstolarna, levde Catrine da Costa flera dagar efter pingsthelgen.

Ragnar Lindgren var en äldre man, som bodde i Ösmo utanför Stockholm och som kände Catrine da Costa. Av en tillfällighet kom en kriminalinspektör i kontakt med Lindgren, när han den 24 augusti 1984 per telefon sökte efter en annan person, TÅ, under förundersökningen i anledning av mord på Catrine da Costa. Av Lindgrens uppgifter framgår att Catrine med all sannolikhet levde under flera dagar efter pingsthelgen. Utskrifter av telefonförhör med Lindgren från 24/8 och 5/9 1984 samt 31/5 1999 bifogas..... bilaga 7 A, B och C.

Till skillnad från de allra flesta vittnesmål som åberopats till nackdel för de båda läkarna – med uppgifter om 3-4 år gamla iakttagelser – har Lindgrens berättelse den särskilda styrkan att den avgavs i någorlunda nära anslutning till Catrine da Costas försvinnande. Lindgren kunde också stödja sin minnesbild på det speciella förhållandet, att han haft födelsedag den 10 juni 1984, vilket var pingstdagen. Enligt hans berättelse hade Catrine da Costa ringt honom om hyra av en stuga en eller ett par dagar efter födelsedagen och sannolikt ytterligare en gång några dagar senare.

Förhörprotokollet ger, bl.a. genom Lindgrens uttalade oro för sin egen säkerhet bland de män (TÅ och BM), som tidvis bott tillsammans med honom och som under maj och juni 1984 hade mycket att göra med Catrine da Costa, ett intryck av uppriktighet.

Slutsatsen av polisförhöret med Lindgren blir att det inte till nackdel för Allgén och Härm kan antas att styckningen – och då sannolikt också mord på Catrine – skulle ha utförts av dem under pingsthelgen. Även om enbart Lindgrens berättelse är tillräcklig för denna slutsats, vill jag här redovisa även upplysningar från andra personer, vilka också innebär att Catrine da Costa varit i livet flera dagar efter pingsthelgen 1984.

Två män som umgicks med Catrine da Costa i Stockholm före pingsthelgen 1984 var BM och TÅ. (Det var dessa båda som Ragnar Lindgren omtalade i förhöret med honom.) Den 16/8 resp. 28/8 1984 genomförde polisen långa förhör med dem om deras förhållanden i allmänhet inklusive vad de gjort dag för dag veckan före och under denna helg (d.v.s. lördagen den 9, pingstafton – måndagen den 11 juni, annandagen). Polisprotokollen med förhørsutskrift från

bandinspelningarna upptar 38 resp. 128 sidor. Vad som nu skall sägas kan beläggas med korta utdrag ur dessa förhör, vars fullständiga ingivande förefaller vara onödigt utrymmeskrävande. Förhørsutdragen bifogas... bilaga 8 A, B, C.

TÅ, som funderade på att flytta till Stockholm, var bosatt i Gislaved. Där hade Catrine bott hos honom under maj 1984, och det hade hon gjort även tidigare. Det framgår att han varit mycket intresserad av Catrine. I början av juni, då de kommit till Stockholm men inte bodde tillsammans, träffade han Catrine dagligen, bland annat i Kungsträdgården. Under förhören uppgav TÅ bl.a. att han och BM efter pingsthelgen sökt efter Catrine i Kungsträdgården och då träffat en kvinna, som sade sig ha haft kontakt med Catrine den 12 eller 13 juni (och också berättat att Catrine skulle ha ”stuckit” med en annan kille som nyligen kommit ut ur fängelse). (Se förhöret med TÅ s. 120-122.) Samma uppgift lämnades av BM, som sade sig i sällskap med TÅ ha träffat en kvinna som skulle ha talat med Catrine den 12 eller 13 juni. (Se förhöret med BM s. 31-34.) Både TÅ och BM bekräftade också i förhören med dem, att Lindgren berättat för dem om telefonsamtalet från Catrine (förhöret med TÅ s. 98 och med BM s. 38).

Förhöret med TÅ innehåller också uppgifter om att han hjälpt Catrine, som han fredagen den 8 juni (dagen före pingstafton) träffat i Kungsträdgården, att i Centralens effektförvaring lämna in en stor radiobandspelare, som hon burit på (förhöret s. 52-61). På tal om detta tillfälle berättade TÅ också att Catrine i Kungsträdgården talat med en ung kvinna (en ”knarkartjej” och prostituerad) som varit för mörk för att vara svenska och som haft sällskap med en ”våldigt stor karl”.

Dessa uppgifter av TÅ kan kopplas samman med ett polisförhör den 22 augusti med Selaissie S (22 år gammal), som sade sig på en vardagseftermiddag under försommaren ha träffat Catrine i Kungsträdgården tillsammans med en äldre man som, enligt vad hon förstod, måste ha varit den man med vilken ”Catrine bott med en tid nere i Småland” (tydligt TÅ). Catrine hade då medfört en mycket stor radiobandspelare. Man hade kommit överens om att Catrine skulle komma hem till SS på kvällen, men Catrine kom aldrig och ”höll sig borta i ca en vecka” tills SS åter mötte och talade med Catrine i Kungsträdgården mellan Café Opera och Sverigehuset. Catrine hade då inte medfört radiobandspelaren. Av allt att döma måste den dag, då Catrine bar på den stora radiobandspelaren, ha varit fredagen den 8 juni enligt TÅ:s berättelse. Följaktligen innebär SS’ uppgifter om hennes nästa och sista sammanträffande med Catrine under följande vecka, att detta möte måste ha ägt rum efter pingsthelgen.

I resningsärendet måste all bevisning – både den i kammarrätten åberopade och nya omständigheter – värderas på ett likvärdigt sätt. Endast ett sådant förfarande tillgodoser intresset av rättssäkerhet för personer vilka felaktigt fällts till ansvar i brottmål. I fråga om de nu redovisade uppgifterna kan det naturligtvis inte till nackdel för Thomas Allgén och Teet Härm krävas att de skall anses som

fullständigt säkra. Det är fullt tillräckligt att de i sig är sannolika och inte kan motbevisas.

Inget av de nu redovisade polisprotokollen har senare redovisats av stockholmspolisen eller av åklagare. De har ”upptäckts” vid Per Lindebergs undersökningar. Denna brist i Stockholmspolisens hantering av det stora polismaterialet var antagligen en av de grundläggande faktorerna i den fortsatta, katastrofala hanteringen av förundersökningen med inriktning på Teet Härm och Thomas Allgén. En faktisk orsak till att uppgifter om Catrine da Costas sista tid slarvades bort var kanske, att förundersökningen angående mord drog ut på tiden; i februari 1986 kom mordet på statsminister Olof Palme emellan. I början av 1986 hade polisen emellertid fått fram ”barnets berättelse” och senare tillkom två tilläggsutlåtanden till obduktionsprotokollet med spekulationer av den nyutnämnde professorn Jovan Rajs (jfr vidare 6.3). Då grundlades synbarligen den uppfattning som senare angavs av åklagaren i brottmålet och av socialstyrelsen i kammarrätten, d.v.s. att Catrine senast setts i livet på pingstagens morgon och att hennes kropp skulle ha styckats på rättsläkarstationen på annandagen.

Redan det förhållandet att Catrine da Costa måste antas ha varit i livet efter pingsthelgen utgör ett gott skäl för resning i målet. Det är nämligen alldeles särskilt osannolikt att Thomas Allgén och Teet Härm då skulle ha kunnat (mörda Catrine da Costa och) stycka kroppen.

Christina Anderssons uppgifter, att dottern Karin varit med om en hemsk upplevelse under pingsthelgen, blir – om man måste utgå från att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen – helt ohållbara som indicium för att barnet varit med om styckning av en människa. Då bortfaller vidare varje rimlig grund för antagandet att styckningen (i kombination med ett mord) skulle ha skett på rättsläkarstationen liksom för idén att styckningen skulle ha fotograferats; den idén härrörde ytterst från ”barnets berättelse”!

På motsvarande vis förlorar Ingeborg Olssons vittnesmål – att hon under pingsthelgen 1984 sett Allgén med dotter och i sällskap med Härm gå in i anatomibyggnaden på Karolinska institutets område – ytterligare i trovärdighet, ja vittnesmålet mister till och med rimlighet. (Jfr 6.3 om hennes vittnesmål.) Något barn, kring vilket hennes berättelse är uppbyggd, kan över huvud taget inte antas ha spelat någon roll i detta rättsfall.

Som tidigare citerats (4.2) uttalade kammarrätten bland annat följande om möjligheten av att gärningen utförts efter pingsthelgen: ”Omvänt gäller att bevisning som går ut på att de på annandagen inte varit eller endast en kortare tid varit på rättsläkarstationen inte befriar klagandena från den misstanke som socialstyrelsen riktar mot dem.” Detta påstående är riktigt enligt ordalagen. Det är emellertid helt oacceptabelt, för att säga det minsta, eftersom någon bevisbörda angående när, var och hur styckningen ägt rum naturligtvis inte kan åligga Allgén och Härm. Som tidigare berörts är det då anmärkningsvärt att kammarrätten ansett det ställt utom rimligt tvivel att styckningen utförts av Allgén och Härm utan att det alls klargjorts var, när och hur som gärningen skulle ha utförts efter pingsthelgen. Som likaledes berörts (ovan 4.2) hade det

också behövt ett klarläggande av hur de kommit över kroppen (sannolikt i samband med att de tagit livet av Catrine da Costa), av hur de forslat bort likdelarna samt av hur de skulle ha samverkat över huvud taget.

Någon annan plats än rättsläkarstationen har över huvud taget inte varit på tal när Allgén och Härm påstått ha styckat Catrine da Costas döda kropp.

Vidare åberopas nu att Härm och Allgén med hänsyn till sina uppgifter på helt skilda arbetsplatser – Härm vid rättsläkarstationen, Allgén vid såväl Sabbatsbergs som Beckomberga sjukhus med omfattande jourtjänstgöring under juni 1984 – saknat realistiska möjligheter att medverka till någon styckning av Catrine da Costas döda kropp – eller för den delen för att mörda henne.

Thomas Allgén arbetade under sommaren 1984 som vikarierande underläkare vid kliniskt kemiska laboratoriet vid Sabbatsbergs sjukhus med en arbetstid om 45,5 timmar per vecka och med uppgifter även vid laboratoriet vid Beckomberga sjukhus inom ramen för verksamheten vid Storkliniken för klinisk kemi i Stockholms västra sjukvårdsområde. Från hans far, docenten och förre överläkaren Lars-Göran Allgén, som var chef för den nämnda storkliniken, har jag fått en promemoria jämte ett arbetsschema med ”bemanningssuppgifter” vilket visar Thomas Allgéns arbetstider och arbetsdagar under maj-juli 1984. Denna utredning åberopas här sombilaga 9. Som framgår av förteckningen över ”ledighet och förordnanden” för samtliga läkare vid Storkliniken för klinisk kemi var Thomas Allgén i tjänst alla vardagar med undantag för semester den 25-30 juni.

Från Teet Härm har jag begärt och fått en förteckning över hans förehavanden under veckan efter pingsthelgen. Även denna förteckning visar att det är en orealistisk tanke att han skulle ha styckat, eller mördat, Catrine da Costa under denna vecka. Sebilaga 10.

Framförallt måste dock beträffande båda läkarna betonas att de inte får belastas med någon bevisbörda. De måste betraktas som oskyldiga tills motsatsen bevisats bortom rimligt tvivel.

6.3. Obduktionsresultatet

Den enda fråga om resultatet av obduktionen av Catrine da Costas döda kropp, som torde ha relevans i detta ärende, är om styckningen av kroppen hade genomförts av en eller flera personer med särskild sakkunskap i medicinska ämnen. Skulle så ha varit fallet, minskar kretsen av tänkbara gärningsmän. Antagandet kan utgöra ett hjälpbevis till annan, mera direkt bevisning, men kan aldrig i sig bli avgörande.

Kammarrättens tilltro till Jovan Rajs´ uttalanden om att styckningen förutsatt medicinsk, ortopedisk och kirurgisk kompetens, trots att socialstyrelsens rättsliga råd underkänt detta liksom andra av Rajs´ antaganden, har redan berörts (ovan 4.5).

Det rättsliga rådet hade heller inte funnit att obduktionsresultatet gav stöd för Rajs' antaganden att styckningen utförts av person(-er) med "sadistiska och nekrofiliska böjelser" (se kammarrättens dom s. 10). I detta hänseende har dock inte Rajs uppfattning fått något genomslag i kammarrättens dom.

Även om Rajs' nu sist nämnda antaganden skulle ha varit riktiga, har ett sådant förhållande inte något bevisvärde för att Allgén och Härm tillsammans skulle ha utfört styckningen. Över huvud taget saknar antaganden om gärningsmannens/gärningsmännens sexuella och sadistiska läggning varje bevisvärde för att just Härm och Allgén och inte andra personer varit inblandade. För övrigt är nog ursprungssannolikheten för att de båda läkarna skulle ha agerat tillsammans alldeles särskilt låg med tanke på en sexuellt betingad styckning.

Rajs' medverkan i förundersökningen om mord med mera genom obduktionen av Catrine da Costas döda kropp och dessutom på andra sätt i polisutredningen, bör ses mot bakgrunden av hans relation till Teet Härm och med hänsyn till de personlighetsdrag som Rajs själv ådagalagt i detta ärende. Härm var anställd på en arbetsplats där Rajs var hans handledare. Även om Rajs först ville skydda Härm, när denne blivit misstänkt, övergick han snart till motsatt linje, nämligen aktiv medverkan under polisundersökningarna för att få fram bevis mot Härm och – synbarligen – för att distansera sig från denne.

Redan med hänsyn till sin ställning som överordnad för Härm vid deras gemensamma arbetsplats, rättsläkarstationen, var det – sedan misstankar framförts mot Teet Härm – diskutabelt att Rajs var ansvarig obducent i samma fall. Genom sin aktiva medverkan i polisundersökningen fick han en ytterligare roll utöver den renodlade uppgiften som obducent. Sammantagna innebar dessa förhållanden att Rajs' medverkan i förundersökningen hade, på olika sätt, mycket tydliga inslag av jäv.

Rättsläkarstationens föreståndare vid denna tid var Milan Valverius. Han insåg det principiellt diskutabla i att en läkare vid rättsläkarstationen var ensam obducent i detta fall. Redan den 17 december 1984 skrev han till kommissarien Reneborg vid stockholmspolisens våldsrotel med anhållan att man skulle överväga anlita utomstående expert – t.ex. från Finland eller Danmark – "för att bistå polisedningen med utredningen". Som motiv för sin anhållan anförde Valverius att han ville "tillförsäkra största möjliga objektivitet i ärendet och för att förebygga misstankar om jäv och missriktad kollegialitet". Trots denna diplomatiska formulering torde skälet i lika hög grad ha varit att Valverius ville skydda Härm mot Rajs agerande i polisutredningen. En förlaga till detta brev bifogas här sombilaga 11.¹⁰ Brevet föranledde inte någon åtgärd.

Däremot medförde det förhållandet att det rättsliga rådet på många punkter tagit avstånd från Rajs slutsatser, att rådet blev anmält till JO av två läkare som läst Hanna Olssons bok och som ifrågasatte rådets objektivitet. Socialstyrelsen

¹⁰ Denna version av brevet har jag på begäran fått av Per Lindeberg, som i sin tur fått det av Milan Valverius son.

inhämtade (jfr ovan 4.5) därefter ett yttrande från den danske professorn Jörn Simonsen vid "Retspatologisk Institut" i Köpenhamn. Hans utlåtande stödde på ingen punkt Rajs i hans uppfattningar. – Dessa handlingar har jag inte studerat i original. (Jfr dock "Döden är en man" s. 574 ff.)

Det finns med tanke på Rajs' omedelbara slutsatser av obduktionen också anledning att åberopa ett brev av den 6 maj 1988 till Rajs från professor Püschel i Hamburg, vilken torde ha varit den internationelle expert på vars metoder Rajs byggt sina egna omdömen (jfr "Döden är en man" s. 482 ff). En kopia av brevet, som ingavs även i det förra resningsärendet, bifogasbilaga 12.

Som framgår av brevets näst sista stycke tog professor Püschel avstånd från Rajs' påståenden om att gärningsmannen måste haft medicinska kunskaper: "One should also be careful with the conclusion, that the dismemberment has been carried out by a so called 'expert' (i.e. butcher or medical personal)". Püschel avvisar sålunda inte bara att den som utfört styckningen skulle ha haft kunskaper i flera olika medicinska specialiteter. Han avvisar till och med att det åtminstone skulle ha varit nödvändigt med expertkunskaperna hos en slaktare. På det hela taget hade Püschel tydligen samma uppfattning som det rättsliga rådet. Det måste sägas vara anmärkningsvärt – i varje fall om man eftersträvar vetenskaplig objektivitet – att Rajs i kammarrätten utan varje reservation vidhöll sin ursprungliga uppfattning.

Det måste vara en viktig principfråga vid all obduktionsverksamhet, huruvida ett utlåtande skall utformas med ledning enbart av de rent medicinska fynden eller med ledning av dessa fynd *och* vad man i övrigt vet om t.ex. den dödes livsföring. Den förra uppfattningen medför naturligtvis att flera alternativa förklaringar till dödsfallet kan tänkas, även osannolika sådana, än om obducenten väger in tilläggsinformation om vad han känner till om den döde eller om händelser, som den döde kan ha varit med om. Det verkar som om Rajs ensam företrätt denna senare uppfattning som han tillämpat bortom varje rimlighet. Såvitt jag förstår måste det ur principiell synpunkt vara alldeles klart att den andra metoden, inriktningen på de medicinska iakttagelserna och en förutsättningslös tolkning av dem, måste vara den enda försvarbara. En vidare bedömning hör domstolen till på grundval av allt i en rättegång åberopat material, och inte bara på den mera slumpvisa information som en obducent typiskt sett får tillgång till.

I "Döden är en man" ges en bild av hur Rajs agerat både som obducent och som energisk och uppslagsrik medhjälpare till polis och åklagare. Vad som framkommit om hans agerande tar helt bort tilltron till hans objektivitet även om han är en erfaren obducent.

Det finns när det gäller obduktionsresultatet inte någon rimlig anledning att underkänna slutsatserna av det rättsliga rådet till förmån för Rajs antaganden, att

den eller de som styckat Catrine da Costas kropp måste ha haft särskild medicinsk kompetens.

Den som läser "Döden är en man" kan i personförteckningen s. 765 finna inte mindre än 91 hänvisningar till textställen i boken där Rajs omtalas. Den ende som når upp till någorlunda samma antal omtalanden är chefsåklagaren Anders Helin.

Rajs framträdande roll i boken står i samband med hans aktiviteter under förundersökningen angående mordet på Catrine da Costa. Ett exempel (boken s. 289) är att Rajs skrev ett utlåtande i vilket han fann att "barnets berättelse" innehöll iakttagelser, som stämde väl överens med det sätt på vilket Catrine da Costas kropp verkligen hade styckats. Detta utlåtande, som verkar fullständigt ovetenskapligt, för att säga det minsta, bygger bland annat på föreställningen att varje ord av "barnets berättelse" som kan knytas till dess iakttagelser vid 1½ års ålder, kan jämföras med en rad tidigare obduktionsresultat av mördade och styckade människokroppar för att finna likheter. På så sätt inte bara utgick Rajs från barnpsykiatrikerns och barnpsykologens tolkning av "barnets berättelse" som otvivelaktigt sann. Han gav genom sin "återrapportering" en förstärkning av idén, att "barnets berättelse" var tillförlitlig. Rajs ifrågavarande utlåtande bifogas.....bilaga 13.

Rajs skrev också ett annat, liknande utlåtande (se "Döden är en man" s. 351-353) i vilket han fann att makarna Schröders uppgifter om vad de skulle ha sett på fotografierna tre och ett halvt år tidigare i ett antal angivna detaljer stämde väl med styckningen av Catrine da Costas döda kropp. I en promemoria till tingsrätten återopade chefsåklagaren båda dessa utlåtanden, se Lindebergs bok s. 353. Rajs' försök att hitta en koppling till Catrine da Costas styckade kropp med ledning av de förmodade iakttagelserna av ett 1½ år gammalt barn, resp. av fotohandlarparets upplysningar om vad de skulle ha sett på fotografier 3½ år tidigare, var minst sagt spekulativa.

På ett annat ställe i boken (s. 739 f) har Lindeberg redovisat hur Rajs sökt motarbeta den som haft en annan uppfattning än han själv. Där framgår bl.a. hur Rajs i samband med utredningen av mordet på Olof Palme utan grund lyckades få rättsläkarstationens föreståndare Milan Valverius, jfr ovan, misstänkt för brott mot tystnadsplikt. Kanske kan det tyckas märkligt att jag i denna resningsansökan berör sådana förhållanden. Här står dock så viktiga saker på spel att det finns anledning att tala klartext.

6.4 "Damens med hunden" vittnesmål

Genom det som hittills sagts har det klarlagts att Catrine da Costa inte kan antas ha blivit mördad och fått sin kropp styckad förrän minst ett par dagar efter pingsthelgen 1984. När också "barnets berättelse" "försvunnit" som möjligt bevis innebär redan detta att Ingeborg Olssons vittnesmål helt saknat rimlighet.

Enligt sin egen uppfattning, som hon efter hand blev alltmera säker på då hon framträdde inför domstolarna, hade hon under pingsthelgen 1984 sett Thomas Allgén med ett barn och i sällskap med Teet Härm gå in i anatomibyggnaden på Karolinska institutets område. På grundval enbart av hennes vittnesmål ansåg kammarrätten att Allgén och Härm "sanningslöst förnekat att de så sent som annandag pingst 1984 vidmakthållit sin bekantskap".

När man måste utgå från att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen, och när det 1½-åriga barnet så att säga helt försvunnit ur händelseförloppet, blir

Ingeborg Olssons påståenden att hon sett Thomas Allgén och Teet Härm medförande ett litet barn, fullständigt osannolika hur säkert hon än uppträdde inför domstolarna. Även utan en närmare analys av svagheterna i hennes berättelse som sådan är det klart att den inte kan godtas. Jag vill här ändå redovisa min analys av hennes vittnesmål i och för sig.

Varken Allgén eller Härm hade nyckel till den dörr till anatomiska institutionen genom vilken Ingeborg Olsson påstått att de gick in. Denna uppgift om att de saknat nyckel stämmer med de tillämpade reglerna. Detta måste man utgå ifrån så länge något annat inte gjorts troligt. I anatomibygnaden utfördes heller inte några obduktioner vilket Ingeborg Olsson verkar ha trott. För övrigt förekom det redan 1984 emellanåt att forskare på en helgdag kunde besöka anatomibygnaden tillsammans med ett barn; sådana besök har blivit alltmera vanliga på grund av moderna former för familjeliv.

Tingsrätten hade lämnat hennes uppgifter utan avseende genom en helt annan bevisvärdering än den som kammarrätten senare gjorde. Tingsrätten anförde (domen 1988-07-08 s. 64): ”Med hänsyn till den långa tid som hade hunnit förflyta från det hon gjorde sina iakttagelser till dess hon underrättade polisen om dem och till att hon inte kunnat ange några speciella omständigheter som hon haft till hjälp för sitt minne att mötet med de två männen med barnvagnen ägt rum just annandagen 1984 anser tingsrätten dock att hennes vittnesutsaga inte kan tillmätas någon betydelse vid prövningen av målet.”

Som påpekats ovan (4.7) började kammarrätten värderingen av Ingeborg Olssons vittnesmål med att, liksom på motsvarande sätt beträffande andra vittnen, betona att Ingeborg Olsson ”lugnt och sakligt redogjort för sina iakttagelser”. Sedan kammarrätten bl.a. diskuterat hennes uppgifter, att hon inte sett andra personer eller bilar, betonade domstolen att det därför inte förelåg ”några distraherande förhållanden eller risker för förväxlingar”. Domstolen fann sig ”inte heller i övrigt” kunna ”finna någon grund varför Ingeborg Olsson skulle ha misstagit sig”. Förvaltningsdomstolens omedvetenhet om felkällorna vid personidentifiering är framträdande, för att säga det minsta.

Nu kan det emellertid redovisas omständigheter, som ytterligare urholkar tilltron till Ingeborg Olssons vittnesmål analyserat så att säga ”i och för sig”. Det mesta av vad som nu skall sägas var antagligen obekant för kammarrätten. I varje fall har inget av detta antytts i domskälen.

Ingeborg Olssons utpekande av både Härm och Allgén hade skett när hon hos polisen den 24 januari 1988 fick se de två videoband som polisen spelat in för vittneskonfrontationer med fotohandlarparet. Rättegången i tingsrätten hade då redan börjat. En bild av konfrontationsgruppen hade den 15 januari varit publicerad i kvällspressen och inges här som bilaga 14.

På denna bild bär alla figuranter stora nummerlappar på bröstet. Ansiktet på nr. 5, som var Thomas Allgén, har dock maskerats på tidningsbilden. Därigenom blev det särdeles lätt för den som händelsevis sett bilden att utpeka nr. 5 vid en efterföljande vittneskonfrontation.

Det skall i det följande (6.5) bli mycket tydligt att vittneskonfrontationerna med fotohandlarparet Schröder i ett stort antal hänseenden stred mot de principer som bör iaktas för att ett utpekande skall bli tillförlitligt. Det måste befaras att även vittneskonfrontationerna med Ingeborg Olsson genomfördes på samma oacceptabla sätt. I varje fall saknas det helt underlag för att pröva överensstämmelsen mellan Ingeborg Olsson faktiska iakttagelser vid en 3½ år gammal händelse, som från början bör ha förefallit vara fullständigt trivial, med hennes senare minnesbild vid en vittneskonfrontation vars närmare genomförande inte

dokumenterats. Som nytt bevis för en ”isolerad” bedömning av Ingeborg Olssons utpekande av läkarna åberopas här det sammanfattande polisprotokollet från vittneskonfrontationen hos polisen. Protokollet inges sombilaga 15.

Uppgifterna i detta protokoll illustrerar i själva verket att Ingeborg Olssons utpekande saknat tillförlitligt bevisvärde. Hon tycks när hon sett videobanden bara ha kommit med allmänna omdömen om de personer som hon ”fastnar för”. Det verkar föga rimligt att på grund av sådana uppgifter anse en identifikation säkerställd av personer som vittnet säger sig ha sett vid ett enda tillfälle tre och ett halvt år tidigare vid en helt trivial händelse. Det är heller inte övertygande när identifikationen motiveras med sådana påståenden som att nr 4 haft ”rörelser som stämmer” och att ”utav dom personer som hon ser så är det han som hon fastnar för”. Hennes angivna skäl för att ”hon fastnar för” nr 5 på den andra filmen är liknande: ”Anledningen till det är mannens rörelseschema och det är den mannen som förefaller bekant för henne.”

Det kan i sammanhanget noteras att hänvisningar till den misstänktes sätt att röra sig (med haltande gång) var frekventa i den ungefär samtidigt aktuella utredningen om mordet på Olof Palme.

Otillförlitligheten i Ingeborg Olssons berättelse får en mera ingående belysning om man också beaktar vad hon faktiskt sagt inte bara inför kammarrätten utan också vid polisförhör och i tingsrätten. Jag har tagit del av ett antal olika förhör, eller protokoll om förhör, som genomförts med henne. Det är fråga om utskrift av bandupptagning av ett första telefonsamtal till polisen den 21/1 1988, av polisprotokoll upprättade vid förhör 24/1 och 28/1 samt av förhöret vid Stockholms tingsrätt 24/2. Dessutom har jag tagit del av en utskrift av den bandinspelning som gjordes av vittnesförhöret i kammarrätten 23/4 1991. Dessa handlingar, jämte ytterligare material som berör Ingeborg Olssons vittnesmål, har på begäran ställts till mitt förfogande av Per Lindeberg som hämtat dem ur sitt välordnade arkiv. Särskilt bör det påpekas att någon utskrift av vittnesförhöret i kammarrätten aldrig torde ha gjorts i domstolen utan först efteråt genom utskrift av Jasmine Nyqvist från hörbara delar av bandet. Detta uppges vara av dålig ljudkvalitet och delvis ohörbart.

Den nyssnämnda utskriften av förhöret i kammarrätten bifogas här som.....bilaga 16. Detta förhör, som är ganska intetsägande, kan jämföras med mera upplysande – och avslöjande - uttalanden av Ingeborg Olsson vid förhör hos polisen eller under advokaternas motförhör av henne i tingsrätten. Här bifogas dels de två första redovisningarna av Ingeborg Olssons kontakt med polisen..... bilaga 17 A och B, dels motförhöret i tingsrätten sombilaga 17 C.

Till en början kan noteras att de två första polisförhören innehåller endast helt alldagliga upplysningar om att hon sett två män med barn i barnvagn gå in i anatomiska institutionens lokaler. I senare förhör lägger hon på upplysningar som innebär att männens beteende skulle ha varit egendomligt i form av något slags räddhågat eller rentav skrämt uppträdande när de mötte Ingeborg Olsson och hennes hund. Det verkar som om Ingeborg Olsson, som när hon vände sig till polisen var väl insatt i vad som publicerats i massmedia, därefter – när hon kallades som vittne – utgick från att hon sett två mördare. Hon sade sig i tingsrätten (s. 23) ha ”hoppats, att jag skulle ha sluppit det här, att någon av dem skulle ha erkänt, och jag bad också att få komma sent in i bilden, för jag tycker, att det måste vara jättesvårt att leva...om man har begått ett sådant brott -:-:- Jag hade heller inte kunnat leva vidare och veta, att jag vet något och jag har inte sagt något.”

Återberättandet av hennes minnesbild tyder dock inte på att hon verkligen gjort några iakttagelser, vilka 3½ år senare skulle kunna resultera i ett säkert utpekande av dem som hon sett. Detta är för övrigt det naturliga antagandet vid försök till utpekande efter en alldaglig

händelse flera år tidigare. Enligt Ingeborg Olssons berättelse i tingsrätten (förhöret s. 15) hade hon sett läkarna på ungefär 20 meters håll och promenerat bakom dem på ungefär samma avstånd när de gick till ingången av anatomiska institutionen. Advokaten Bengt H. Nilsson kunde replikera att han och hans kollega stegat upp avståndet till snarare 40 meter. Som underlag för värderingen av dessa olika uppgifter har man nytta av den skiss, som förelåg i tingsrätten (synbarligen gjord under förundersökningen). Skissen återger hur Ingeborg Olsson och de två männen skulle ha förflyttat sig. Den inges som...bilaga 18.

I några hänseenden lämnade Ingeborg Olsson olika uppgifter vid olika tillfällen. – I fråga om hennes och de två ”barnvagnsmännens” spatsrande sade hon i tingsrätten (s. 27 ff) på frågor av advokaten Karlsson, att hon gått långsamt bakom männen och hållit ungefär samma avstånd hela tiden. I kammarrätten (utskriften s. 7) upplyste hon däremot att männen ”passerade henne” på ett avstånd av ”som närmast” ”kanske en 10, 15 meter”. – Vid den första poliskontakten (förhöret s. 1) upplyste hon att de två männen tagit med sig barnvagnen in medan hon vid förhöret i tingsrätten på frågor av åklagaren förklarade att ”den stod kvar, ja”. Svaret upprepades, så det är tydligt att hon gav en ny upplysning om barnvagnen. (För övrigt var Karin Allgéns barnvagn inte framåtvänd enligt vad Ingeborg Olsson sade vid ett par olika tillfällen, utan barnet satt bakåtvänt; detta har upplysts mig av Thomas Allgéns far.)

Vid motförhöret i tingsrätten sade sig Ingeborg Olsson inte kunna minnas om någon av männen haft glasögon eller skäggväxt (s. 18 f).

6.5. Har Thomas Allgén lämnat in film för framkallning?

Fotohandlarparets berättelser med mera

a) Inledning

Fotohandlarparet Schröders utpekande av Thomas Allgén hade avgörande betydelse när kammarrätten fann att han haft med styckningen av Catrine da Costas kropp att göra. Utpekandet gav dessutom domstolen tillfälle till slutsatsen – på grund av Ingeborg Olssons vittnesmål – att gärningen måste ha utförts av Allgén och Härm gemensamt. En kompletterande betydelse för kammarrättens tilltro till makarna Schröders utpekande hade ett vittnesmål av Rolf Ruben.

Vad som hittills kunnat utredas under 6.2-4 undergräver i själva verket helt och hållet möjligheterna att sätta tilltro till fotohandlarparets identifikation av Thomas Allgén:

”Barnets berättelse”, och därmed barnet självt, är borta ur handlingen. – Pingsthelgen är borta som möjlig tidpunkt för mord på Catrine da Costa och styckningen av hennes kropp. – Rättsläkarstationen som antagbar plats för de brottsliga handlingarna är också borta, eftersom varje bevis saknas för att de skulle ägt rum där. – Idén att styckningen skulle ha fotograferats förblir bara en idé, som inte har annat underlag än fotohandlarparets identifikation – men den identifikationen förutsätter i så fall att fotografering verkligen skett, vilket innebär ett cirkelresonemang. – Påståendet att läkarna farit med osanning när de upplyst, att de inte haft kontakt med varandra mellan 1982 och 1987 (då de

sammanfördes för polisförhör), är också borta som obestyrkt, när Ingeborg Olssons vittnesmål blivit fullständigt osannolikt.

Vad som i detta läge återstår för en rent bevismässig värdering av makarna Schröders utpekande av Thomas Allgén, är att jämföra deras uppgifter med Thomas Allgéns egen upplysning att han inte ens hade känt till var denna fotobutik var belägen, än mindre lämnat in någon film för framkallning. För övrigt saknas det nu, när den ovannämnda raden av indicier fallit bort, varje ursprungssannolikhet för att Thomas Allgén skulle lämnat in några fotografier för framkallning. Det är ungefär lika osannolikt att han lämnat in några fotografier som det är att han alls tillsammans med Teet Härm skulle ha styckat Catrine da Costas döda kropp. Sannolikt skulle han i så fall också ha varit inblandad i mord eller vållande till annans död. I detta läge ter det sig minst sagt svårt att mot Thomas Allgéns förnekande lita på fotohandlarparets utpekande av honom som den kund som skulle ha 3½ år tidigare besökt fotobutiken med de famösa fotografierna, som ingen annan än makarna Schröder någonsin vet sig ha sett.

Logiken och det mänskligt sannolika i det som redan sagts är alldeles tillräckligt för ett underkännande av fotohandlarparets vittnesmål. Man bör dessutom tro på den misstänktes uppgifter, såvida det inte finns påtaglig anledning att anta att han far med osanning.

Även om vidare resonemang om fotohandlarparet är överflödigt som skäl för resning, kan en fristående analys av deras utpekanden – på samma sätt som jag angett ovan på tal om ”damen med hunden” – ha intresse som en ”case-study” av deras vittnesmål.

I domskälen uttalade kammarrätten bl.a. (s. 51) att makarna Schröder ”lämnat uppgifter som i sina huvuddrag stämmer väl överens med det som de tidigare har uppgivit” liksom att de ”också givit ett sansat, trovärdigt och omdömesgillt intryck”. Som berörts tidigare (ovan 4.7), nämner kammarrätten sålunda först fotohandlarparets allmänna trovärdighet som ett uttryck för vittnenas förmodade karaktärsegenskaper. Kammarrätten har emellertid också uppställt vissa krav på makarnas vittnesberättelser för att en identifiering skall anses säkerställd, nämligen att identifieringen är byggd på ”något faktum, som särskiljer, åtminstone i någon mån, antingen avseende personen själv eller hans klädsel”. Domstolen gör här hänvisningar till Thomas Allgéns längd och röst liksom till att Arne Schröder vid förhör den 2 november 1987, det vill säga före konfrontationerna och innan han sett några bilder av Thomas Allgén, beskrivit kundens mun som väldigt rund och hela tiden lite fuktig. Beskrivningen passade enligt kammarrättens mening väl in på Thomas Allgén.

Efter vissa ytterligare upplysningar om vad makarna sett och hört anförde kammarrätten sammanfattningsvis följande (s. 52 f.):

”Anita Schröder, Arne Schröder och Rolf Ruben har var för sig utan tvekan vid kammarrättens förhandling identifierat Thomas Allgén såsom kunden. Deras beskrivningar är i alla väsentliga delar överensstämmande. Arne Schröder har fäst sig vid rösten. Arne Schröder har före konfrontationen givit en bild av en detalj i Thomas Allgéns utseende som kammarrätten funnit träffande. Kammarrätten finner på grund av det anförda att vittnenas utsagor i denna del är så samstämmiga och säkra att ett misstag framstår som helt uteslutet.

Det är därför styrkt att Thomas Allgén den 21 juni 1984 lämnade in och hämtade ut bilder som visade Catrine da Costas styckade kropp och att han kände till vad som fanns på bilderna.”

Till en början finns det anledning att kommentera kammarrättens påstående om Arne Schröders uppgifter om sin minnesbild av kundens utseende. Vid sin första kontakt med polisen lämnade Schröder inte någon klar beskrivning av kundens utseende. I stället presenterade han två minnesbilder av personer med olika utseenden. (Se därtill ”Döden är en man” s. 319 f.)

Här kan för övrigt också hänvisas till redovisningen nedan (under d) av vittnespsykologen, fil. lic. Birgit Hellboms undersökning av de s.k. vittneskonfrontationer inför polisen i vilka makarna Schröder deltog. Bl.a. konstaterade Birgit Hellbom (SvJT 1994 s. 308) att det med skärpa framgick att fotohandlaren inte hade haft någon tydlig, ursprunglig minnesbild som styrde hans utpekanden.

Av långt större betydelse för den isolerade värderingen av makarna Schröders vittnesmål är emellertid hur det gick till vid de sammanlagt tre s.k. vittneskonfrontationer (två avseende Härm, en avseende Allgén) då makarna Schröder så småningom utpekade den person som lämnat in film för framkallning i deras fotobutik. Det förefaller som om kammarrätten saknat information om dessa förhållanden. Vad som nu skall anföras torde därför bli nya omständigheter i förhållande till kammarrättens dom.

Efter kammarrättens dom har genomförandet av vittneskonfrontationerna granskats ingående, dels av Birgit Hellbom i uppsatsen ”Ögonvittnesidentifieringar”, Svensk Juristtidning 1994 s. 298-309, dels i Per Lindebergs bok. I dessa båda framställningar finns nya uppgifter av betydelse i detta ärende. Birgit Hellboms uppsats åberopas i dess helhet som.....bilaga 19.

Ur ”Döden är en man” åberopas kapitlen ”Fotohandlarparets historia” och ”Kunden som log” (ss. 317-349).....bilaga 20.

b) Kraven på en acceptabel vittneskonfrontation

I Sverige blev underkännandet av Lisbeth Palmes utpekande av en person som Olof Palmes mördare en väckarklocka. Genom de Allmänna råd vilka utfärdats av Rikspolisstyrelsen på grundval av rapporten ”Vittneskonfrontationer” (RPS rapport 1990:3) har det utarbetats en vägledning som skall kunna motverka felaktiga utpekanden. De Allmänna råden bygger i stora drag på den engelska s.k. Devlinrapporten (1976), som tillkom sedan det visat sig i ett antal rättsfall att personer dömts för brott efter felaktiga utpekanden vid vittneskonfrontationer. RPS rapport 1990:3 innehåller som bilaga 2 nu gällande ”Allmänna råd om vittneskonfrontation”. Hela rapporten bifogas.....bilaga 21.

Att de Allmänna råden inte fanns år 1987, d.v.s. det år då vittneskonfrontationerna anordnades 3½ år efter Catrine da Costas försvinnande, hindrar naturligtvis inte att det redan tidigare funnits en medvetenhet i de allmänna domstolarna om den fara för rättssäkerheten som kan vara förknippad med vittnesidentifikationer. I RPS rapport 1990:3 hänvisas inte bara till Palme-målet¹¹ utan även till andra rättsfall där högsta domstolen eller JO funnit att vittneskonfrontationer ordnats på ett oacceptabelt sätt både i fråga om urvalet av s.k. figuranter (a.a. s. 33 ff.) och angående uppkomsten av olämplig påverkan på ett vittne (s. 39 f.)

¹¹ Se a.a. s. 13 med belysande citat ur hovrättens dom i Palmemålet, ett citat som med fördel kan jämföras med kammarrättens slutsats angående säkerheten i utpekandet av Thomas Allgén!

I rikspolisstyrelsens Allmänna råd berör åtminstone följande paragrafer frågor av betydelse för de vittneskonfrontationer i vilka makarna Schröder medverkade:

8 § 1 st. ”Utgångsvärdena för en konfrontation är

- a) signalementsförhöret,
- b) vittnets eller målsägandens minnesbild och
- c) vittnets eller målsägandens iakttagelseförmåga.”

12 § 1 st. ”En konfrontation skall ledas av en polisman som inte deltar i utredningen. Om möjligt skall konfrontationsledaren inte veta vem den misstänkte är.”

14 §. ”Den misstänkte får inte påfallande avvika från de övriga i gruppen. Ålder, kroppsbyggnad, längd, skäggväxt, hår, klädsel, skor, typ, allmänt utseende och hållning bör vara ungefär desamma för dem alla. De bör också vara klädda på ungefär samma sätt som gärningsmannen var vid iakttagelsen. Har klädseln inte haft någon betydelse för vittnets eller målsägandens iakttagelse av gärningsmannen skall gruppen bära lika klädesplagg. Om personerna i konfrontationsgruppen skall ses i rörelse skall de inte heller i detta avseende skilja sig från varandra exempelvis genom häлта eller annat särpräglat rörelseschema”.

15 §. ”Medlemmar av en – relativt sett – homogen grupp, som poliser, skall normalt inte användas som konfrontationsdeltagare, såvida inte den misstänkte tillhör en sådan grupp.”

19 §. ”Den misstänkte och övriga i konfrontationsgruppen skall göras uppmärksamma på att de inte skall uppträda på ett onormalt sätt som kan tilldra sig vittnets eller målsägandens uppmärksamhet.”

22 §. ”Skall flera vittnen eller målsägande delta får de inte ha möjlighet att rådgöra och därigenom påverka varandra.”

23 §. ”För att undvika att vittne och målsägande tror att ett utpekande förväntas av dem, skall de före konfrontationen informeras om att den förmodade gärningsmannen inte nödvändigtvis finns bland konfrontationsdeltagarna.”

24 §. ”Övriga närvarande, såsom utredningsman och undersökningsledare, under själva konfrontationen skall hålla sig passiva.”

Makarna Schröders medverkan i tre vittneskonfrontationer organiserades på ett sätt som bröt mot alla nu angivna principer.

c) Fotohandlarparets olika utpekanden

Den redovisning av de olika vittneskonfrontationerna som nu skall ske har hämtats ur det återopade kapitlet i Lindebergs bok (d.v.s. bilaga 20 till resningsansökan).

När vittneskonfrontationerna redovisas genom textställen i Lindebergs bok och inte genom polisprotokoll beror detta på att bandinspelningar av konfrontationerna inte till alla delar skrivits ut som polisprotokoll. I varje fall har detta inte skett med något fullständigt återgivande av vad som sagts på bandinspelningarna. Lindebergs återgivanden utgör den enda fullständiga, skriftliga redovisningen. Riktigheten av hans återgivanden kan kontrolleras mot banden i förundersökningsmaterialet om mord.

I marginalen till hans framställning (bilaga 20) har jag tillskrivit datum för varje förhör, något som inte medtagits i boken.

Fredagen den 30 oktober 1987. Arne Schröder ringer sin bekant Arne Liljequist, som är t.f. polismästare i Solna, och meddelar att han några år tidigare sett bilder på en styckad människa på film som en läkare lämnat in.

Måndagen den 2 november. Arne Schröder hörs i fotobutiken av polismännen Larsson och Wingquist. Under detta förhör lämnar Arne Schröder vad som kan ses som ett allmänt signalement av kunden (jfr kammarrättens betoning av ett moment i beskrivningen). Detta signalement har redan kommenterats under a) ovan.

Onsdagen den 4 november. Anita och Arne Schröder får genom en lucka titta på en panel bestående av åtta personer med nummerlappar märkta 3-10. Teet Härm har nr 4.

Torsdagen den 19 november. Denna gång får makarna Schröder titta på en videoinspelning av samma panel som uppträdde den 4 november.

Tisdagen den 1 december sker en videoinspelning av en ny panel av åtta personer, numrerade 3-10. I denna panel ingår Thomas Allgén, mot vilken polisen fått misstankar på grund av uppgifter från hans hustru. Allgén har nummer 5. Denna gång är det fråga om en inspelning med tal. Figuranterna får gå fram i närbild och säga. ”Jag är läkare från patologen. Det här är hemligt och får inte komma ut.”

Måndagen den 7 december visas videoinspelningen med Allgén för makarna Schröder. Protokollet över vittneskonfrontationen med Anita Schröder har en första del som återgetts i Per Lindebergs bok s. 338 f (se bilaga 21 till resningsansökan). Per Lindebergs framställning innehåller vissa kommentarer till de i övrigt fristående och fullständiga bandutskrifterna. Av beskrivningen framgår följande om de olika vittneskonfrontationerna.

Anita Schröder den 4 november: I en första omgång förklarar hon att ansiktet på nr 8 (en polisman av ungefär samma längd som Härm) ”verkar bekant”. Sedan säger hon något liknande för nr 4 (Härm) och nr 9 (en lång och bred polisman). Efter betänketid pekar hon ut nr 4 (Härm) som en som ”verkar bekant från butiken”. På frågor från förhørsledaren lägger hon till: ”Ja, han måste ju gå som en kund, alltså, eftersom han går där i Solna.”

Anita Schröder den 19 november. När videofilmen med figuranterna från den 4 november spelas upp nämner Anita Schröder enbart nr 4 (Härm) som den hon känner igen. Som Per Lindeberg påtalat (s. 332) blev dock samtalet något absurt genom att förhørsledaren felaktigt trodde att hon den 4 november pekat ut nr 5.

Anita Schröder den 7 december. Anita Schröder ser och lyssnar igenom bandet utan kommentar. Därefter vidtar ett samtal mellan förhørsledarna och Anita Schröder, vars första replik är ”Jag vet inte vad jag ska säga. Jag skulle vilja ha sett närbilder ... En till. Ett par till”. (Detta synnerligen viktiga samtal återfinns i Per Lindebergs bok s. 339-343, se bilaga 20 till resningsansökan.) Hon nämner först nr 9, vilket inte föranleder någon reaktion från förhørsledarna, därefter nr 5 (Thomas Allgén) som däremot väcker förhørsledarnas intresse och framkallar följdfrågor från deras sida. Som den detalj som särskilt skiljer nr 5 från de andra figuranterna nämner Anita Schröder hans leende när han sade den föreskrivna repliken under videoinspelningen.

Arne Schröder den 4 november. Han pekar ganska snabbt ut nr. 5 (en polisman) och säger sig vara till 90 % säker på att det är nr. 5 som var inne i butiken. Men han nämner också nr. 4 (Härm) och nr. 9 (en polisman).

Arne Schröder den 19 november. Denna gång nämner Arne Schröder inte nr 9 men förklarar det vara ”djävligt svårt” att välja mellan nr. 4 och nr. 5. Han värderade under samtalet nr 5 till 80 % och nr 4 (Härm) till 20 %, men tillade senare att ”den enda faktiskt, som jag här hun...mer eller mindre hundra procentigt kan se att jag har snackat med – haft en närmare kontakt med – det är nummer 5.”

Arne Schröder den 7 december. (Detta förhör har bara delvis upptagits på band vilket försvårar en bedömning av trovärdigheten i de lämnade uppgifterna.) Arne Schröder förklarade sig ha svårt att skilja mellan nr 5 (Allgén) och nr 9 (en polisman). Han hänvisade även till nr. 5 vid den förra konfrontationen: ”Det är så jäkla svårt, men jag har ju hållit på femman sist – och han hade ju samma drag som denne här....Ja, jag menar att det är nummer 5...”

d) Bristerna vid vittneskonfrontationerna och otillförlitligheten av utpekandena

- Något signalementsförhör hölls över huvud taget inte med Anita Schröder före vittneskonfrontationerna; ang. Arne Schröder se ovan om det första polisförhören. (Jfr Allmänna råd 8 § 1 st. a om vikten av signalementsförhör.) När Anita Schröder så småningom utpekade Thomas Allgén blev hennes angivande av ett signalement mest en kommentar om utseendet av en person som hon såg framför sig.
- Konfrontationerna leddes av polismän som skötte mordutredningen (jfr 12 §).
- Grupperna av figuranter var inte lämpligt sammansatta utan bestod, med undantag Härm och Allgén, uteslutande av polismän (jfr 14 och 15 §§).
- Thomas Allgéns beteende avvek från de andra figuranternas på grund av hans leende mot kameran då han under konfrontationen uttalade de föreskrivna orden om att han var läkare och kom från patologen. Leendet kom att spela en särskild roll då Anita Schröder pekade ut honom. (Jfr 19 §.)
- Visserligen hade det inte gått att förhindra, att Anita och Arne Schröder kunde rådgöra med varandra mellan de olika konfrontationstillfällena när man nu på ett mycket otillfredsställande sätt ordnade flera sådana med båda makarna. Det tycks emellertid också ha varit så att de hade tillfälle att rådgöra inbördes under avbrott i förhören vid vart och ett av dessa tillfällen. (Jfr 22 §.)
- Makarna Schröder upplystes inte före vittneskonfrontationerna att de kunde avstå från att utpeka någon av figuranterna. (Jfr 23 §.) Dock fick Arne Schröder under pågående granskning av videofilmen den 19 november den upplysningen av Teet Härms advokat Jan Karlsson – alltså inte av polisen – att det inte alls var självklart, att den person han ”så att säga letar efter” verkligen fanns i konfrontationsgruppen. Denna brist i ursprunglig information till vittnen skapar en mycket allvarlig risk för ett framlockat, felaktigt utpekande. På upplysningen svarade Arne Schröder att han i alla fall vidhöll vad han redan sagt.
- De polismän som var förhørsledare spelade en aktiv roll vid de samtal som förekom under konfrontationerna. (Jfr 24 § om att undersökningsledare skall hålla sig passiva.) Särskilt Anita Schröder tycks ha varit mån om anpassning till uttalanden av förhørsledarna.

Birgit Hellboms vetenskapligt uppbyggda granskning innebar på det hela taget en i sak förödande, men i form något mildare, kritik av konfrontationsförhören med makarna Schröder. Som redan berörts (under a) påpekade hon att det med skärpa framgick att fotohandlaren inte hade någon tydlig ursprunglig minnesbild, som styrde hans utpekanden. Hon framhöll också hur otillfredsställande det är då ett vittne gör ett utpekande i två olika konfrontationsgrupper och ställde frågan: Vilket val skall man rätta sig efter? Genomgången av fotohandlarparets utpekande av allmänläkaren (alltså Thomas Allgén) hade, enligt vad Birgit Hellbom vidare framhöll, ”visat en lång rad allvarliga felkällor”.

Per Lindeberg har bland annat gjort följande avslutande kommentar till Anita Schröders utpekande av Thomas Allgén (boken s. 343): ”Vad det handlar om är ett resonerande och successivt framväxande utpekande, där de båda förhørsledarna interagerar med vittnet.”

Som framgått angav båda makarna Schröder flera olika personer som möjlig kund på olika stadier av konfrontationerna. För övrigt är det intressant att jämföra makarnas uppgifter den 4 och 19 november, båda gångerna med Härm men inte Allgén i panelen av figuranter. En fråga tränger sig på: I vad mån har särskilt Arne Schröders svar den 19 påverkats av samtal under mellantiden med Anita Schröder?

Den 7 december, under samtal med de polismän som skötte konfrontationerna, fastnade båda makarna för Thomas Allgén – i Arne Schröders fall kanske under intryck av ett missförstånd om numreringen av de olika figuranterna i två skilda uppställningar. Att makarna senare i olika rättegångar höll fast vid, och allt säkrare framförde, den uppfattning i vilken konfrontationerna utmynnade kan inte reparera de ursprungliga bristerna.

Polisen ombesörjde visserligen en utskrift av bandinspelningen, men denna var – som framgår av en jämförelse med Per Lindebergs exakta återgivande – ofullständig och gav inte något intryck av hur de polismän som skött konfrontation den 7 december genom sina reaktioner gentemot Anita Schröder påverkade hennes utpekande.

Slutsteget i polisrapporteringen blev en kort promemoria som upprättades 1987-12-09; se.....bilaga 22.

I promemorian påstods utan varje förbehåll att Anita Schröder varit helt säker på att ”nr 5” (d.v.s. Allgén) varit inne i butiken. Det sägs vidare bland annat att Anita Schröder, när hon var på väg att lämna polishuset, föreföll att ”vara absolut bergsäker att hon har pekat ut rätt man”.

Promemorian var ett mycket betydelsefullt dokument som kan ha blivit till avgörande nackdel för Thomas Allgén och därmed även för Teet Härm. Handlingen utgör en mer eller mindre klar förfalskning av hur utpekandet kommit till stånd. Den bygger – i bästa fall – på stor okunnighet om risken för felaktiga resultat av vittneskonfrontationer. Anita Schröders påstådda ”bergsäkerhet” efter förhöret är uttryck för typisk felkälla i uppgifter från ett mot polisen hjälpsamt vittne som genom ett positivt gensvar på sina resonemang under konfrontationen fått en förstärkning av sitt ursprungliga antagande.

I varje fall är uttolkningen av vittnesförhöret ett av många uttryck för att man under förundersökningen sannerligen inte levde upp till föreskriften i 23 kap. 4 § 1 st. Rättegångsbalken: ”Vid förundersökningen skola ej blott de omständigheter, som tala emot den misstänkte, utan även de som äro gynnsamma för honom beaktas och bevis, som äro till hans förmån, tillvaratagas.”

Sammanfattningsvis kan det sägas att vittneskonfrontationerna med fotohandlarparet i polisens regi anordnades utan att de misstänkta intresse av rättssäkerhet alls tillgodosågs. Ett vittnesutpekande inför domstol *kan* visserligen teoretiskt ha träffat rätt, även om den tidigare vittneskonfrontationen varit bristfällig. Här går emellertid makarna Schröders uppgifter i tre efterföljande rättegångar i hög grad ut på vidhållandet – och förstärkandet – av ett utpekande som de gjort inför polisen. Den bristfälliga konfrontationen måste då leda till att inte bara de helt otillfredsställande utpekandena inför polisen underkänns. Även de senare vittnesmålen inför domstolarna måste fränkännas varje tillförlitlighet. Kammarrättens slutsats – att misstag i identifikationen av Allgén ”framstår som helt uteslutet” – blir naturligtvis i och för sig oacceptabel när man vet hur utpekandena i polisens regi kom till stånd. Framförallt måste man dock komma ihåg vad jag anfört ovan. Bortfallet av andra indicier mot

läkarna gör att det saknas varje ursprungssannolikhet för att Thomas Allgén mot sina egna upplysningar skulle ha besökt butiken, än mindre lämnat in fotografier – *bland annat* eftersom inget visar att Catrine da Costas styckade kropp över huvud taget blivit fotograferad.

I fråga om fotohandlarparets uppgifter bör i sammanhanget uppmärksammas även otillförlitligheten i vad de sagt sig ha iakttagit på fotografierna, vilka de säger sig ha sett vid ett enda tillfälle flera år tidigare. Av polisförhören framgår att makarnas minnesbilder varit ganska dunkla, vilket i och för sig är högst naturligt. Det framgår emellertid också att särskilt Anita Schröder visade en stor beredvillighet att samarbeta med polisen för att i så hög grad som möjligt ge upplysningar om bildinnehållet. Som nytt bevis i detta sammanhang återopas s. 322-326 ur ”Döden är en man”. Se bilaga 20 till resningsansökan.

Anita Schröders uttalanden om bildinnehållet är ytterligare uttryck för hennes gentemot polisen följsamma hjälpsamhet. Anmärkningsvärt är också att hon vid vittneskonfrontationerna pekade ut först Härm och i en senare omgång Allgén som kunden och att hon, ställd inför detta dubbla utpekande, menade att Härm i så fall förekommit på fotografiet. Rimligare hade väl varit om hon vidhållit påståendet, då hon pekade ut Härm, bl.a. att ”han måste ju gå som en kund, alltså, eftersom han går där i Solna”. Dessa uttalanden gör det än tydligare att hennes utpekande av Thomas Allgén saknat tillförlitlighet.

Det kan också noteras att ingen anställd hos fotohandlarparet kunnat erinra sig den upprörande händelsen. Detta gällde också Anita Schröders syster, som enligt Rolf Rubens senare vittnesmål också skulle ha varit i butiken vid hans besök. System hade till polisen sagt sig först ha trott att det varit fråga om bilder från ett bårhus, vilka en ambulansman lämnat in några år tidigare. Se om detta ”Döden är en man” s. 326 f där systemen av sekretesshänsyn omdöpts till Greta. Det tycks inte ha varit alldeles unikt att sjukhusfotografier inlämnades för framkallning.

I tillägg till vad som sagts om Anita Schröder vill jag avslutningsvis, dock utan särskilt yrkande, nämna att hon i kammarrätten först inte ville vittna, men att hon då kallades till ett samtal med domarna i kammarrätten. Efter detta samtal infann hon sig i domstolen för att avge vittnesmål. Denna händelse omtalas i bilaga 12 till den tidigare resningsansökan, regeringsrättens ärende 8343 och 8344/1999. Även om domstolens samtal med henne inte av regeringsrätten ansågs grunda jäv eller utgöra resningsskäl (jfr regeringsrättens beslut den 30 maj 2001), kan jag inte underlåta ett påpekande. Anordnandet av ett sådant ”privatsamtal” med ett vittne torde vara otänkbart i en allmän domstol och är principiellt olämpligt. Ingen vet vad vare sig Anita Schröder eller domarna kan ha sagt vid sammanträdet, och i vad mån detta rent av kan ha påverkat innehållet i hennes efterföljande vittnesmål. Läkarnas ombud gavs heller ingen möjlighet att ställa frågor om hennes motiv vare sig vid det särskilda sammanträdet eller under huvudförhandlingen, då ombuden saknade kännedom om ”försammanträdet” med Anita Schröder.

e) Jägmästarens vittnesmål

När fotohandlarparets utpekande av Thomas Allgén måste underkännas kan det tyckas överflödigt att ägna särskilt intresse åt jägmästaren Rolf Rubens berättelse, eftersom hans vittnesmål ursprungligen kommit till för att han i tingsrätten skulle bekräfta makarnas Schröders uppgifter om ”den upprörande händelsen”. Att Ruben i kammarrätten sade sig ha i tingsrätten plötsligt sett och känt igen ”kunden”, kan inte gärna innebära att hans utpekande av Thomas

Allgén anses säkert. Det finns skäl till misstro mot en sådan identifikation, kanske inte minst på grund av Rolf Rubens egen övertygelse om sin goda iakttagelseförmåga. Emellertid har kammarrätten fäst tilltro till Rubens uppgifter.

Visserligen kan Rubens vittnesmål dessutom underkännas utan vidare med samma logik som använts ovan när det gäller fotohandlarparets utpekande av Thomas Allgén och dennes förnekande av att han alls varit i fotobutiken. Med tanke på att olika andra indicier måst underkännas, blir även Rubens utpekande av Allgén alltför osannolikt för att vinna tilltro.

Även i fråga om Ruben återges dock här en ”case study” som öppnar ännu en dörr mot felkällor i vittnesmål.

Det är nu fråga om ett vittne som, förmodligen på grund av självsuggestion, lämnat upplysningar som visar sig innebära ett fritt fantiserande. Det som nu skall följas är skrivet med ledning av hur jag under arbetets gång efter hand kunde upptäcka svagheterna i jägmästarens vittnesmål.

Rolf Ruben anmälde sig i juni 1988, d.v.s. under den andra rättegången i tingsrätten, hos polisen för att berätta att han varit i makarna Schröders fotoaffär vid ett tillfälle tre eller fyra år tidigare då makarna varit upprörda över bildinnehållet på film som lämnats in för framkallning. När Ruben då strax kallades att vittna i tingsrätten skedde det för att han skulle bekräfta fotohandlarparets uppgifter att den upprörande händelsen hade ägt rum och när den inträffat. Det var sålunda från början inte fråga om något utpekande av den person som skulle ha lämnat in filmen.

När Ruben kallades att vittna i kammarrätten gällde det däremot en identifikation av Allgén som ”kunden”. Ruben berättade nu att han år 1984, d.v.s. sju år tidigare, varit i fotobutiken under kanske 2-3 minuter, och han då hade granskat den man som varit med om den episod, då makarna blivit väldigt upprörda. Då han skulle lämna tingsrätten efter sitt vittnesmål, hade han plötsligt haft den ”aha-upplevelsen” att upptäcka Allgén – han visste inte att de tilltalade var närvarande i rättssalen –, som han då kände igen som kunden i fotobutiken.

Enligt kammarrättens referat av Rubens vittnesmål (domen s. 20) hade han i fotobutiken ”uppfattat några ord om polisutredning eller något liknande”. Han hade enligt domen vidare upplyst kammarrätten om följande: ”Han såg en person som tydligen kom fram från utrymmena bakom. Han granskade mannen och slogs av tanken att denne inte kunde vara polis i vanlig mening – en sådan skall ju vara minst 180 centimeter lång – utan att han möjligen kunde vara någon sorts utredare. Personen var enkelt och diskret klädd i någon lindblomsgrön, mossgrön, gulgrön eller beige lång jacka, utanpåskjorta eller rock. Han är inte säker på vad.” Kammarrätten tillade i sitt referat av vittnesmålet att Ruben uppgett sig vara van att bedöma avstånd och höjder och att uppskattat personens längd till något över 170 centimeter.

I domskälen (s. 52) säger kammarrätten följande om Rubens vittnesmål: ”Dennes uppgifter överensstämmer i allt väsentligt med makarna Schröders uppgifter då bilderna hämtades i butiken. Rolf Ruben såg kunden under fem sekunder. Han uppskattade kundens längd till något över 170 centimeter. Rolf Ruben är mera osäker på klädseln. Det är något över rygglinjen och den undanglidande blicken som han särskilt fäst sig vid. Han är helt säker på att det var Thomas Allgén som kom ut från laboratoriet.” – I ett efterföljande stycke säger kammarrätten att makarna Schröder och Rolf Ruben alla ”utan tvekan” identifierat Thomas

Allgén som kunden liksom att ”deras beskrivningar är i alla väsentliga delar överensstämmande” Kammarrättens slutsats blev, som redan berörts ovan (6.5.a), att ”ett misstag framstår som helt uteslutet”.

Trots kammarrättens övertygelse, väcker redan vad som nu sagts tvivel om värdet av Rolf Rubens vittnesmål. Kunde verkligen hans *uppgivna minnesbild* 1991 av synintrycket 1984 vara helt säker? Nu kan nya omständigheter åberopas, som visar att minnesbilden ingalunda var att lita på. Det är fråga om två promemorior över Rubens första berättelser till polisen.....bilaga 23 A och B.

Av den första promemorian framgår att Ruben när han anmälde sig till polisen inte ens var säker på att den händelse, då makarna Schröder varit upprörda över inlämnade bilder, inträffat ”i det ovannämnda sammanhanget”. Därmed avsågs tydligen den dag då han trott sig ha lämnat in en viss film för framkallning, alltså dagen före midsommarafton. Av den andra promemorian framgår att Ruben enligt sina uppgifter till polisen ”vill minnas” att det kan ha funnits en väntande man i butiken. Texten fortsätter: ”Han har inga minnesbilder av hans utseende och är osäker på om iakttagelsen verkligen härrör från detta tillfälle i affären”.

De uppgifter som Ruben lämnade till polisen 1988 gör det tämligen otroligt, att hans uppgifter tre år senare i kammarrätten skulle vara riktiga. Saken kan också uttryckas så att hans uppgifter till polisen klargör att hans vittnesmål i kammarrätten varit otillförlitligt.

Om man nu till sist (vilket jag nyligen har gjort) även beaktar utskriften av Rubens hela vittnesmål i kammarrätten blir bilden än tydligare. Denna utskrift, som gjorts inte i kammarrätten utan privat av Jasmine Nyqvist, inges här sombilaga 23 C. Från utskriften (24 sidor) skall nu citeras *några* av Rubens uppgifter om händelsen i butiken.

S. 4. ”R: Jaha...Och, ja i butiken så granskade jag denna person i vad mån han var en polisman eller inte, eftersom det ordet hade cirkulerat. Och jag konstaterade att den personen var inte någon polis i vanlig mening, som skulle vara 1,80 lång och så vidare. Jag har ett gott ögonmått och det var bara på två meters avstånd, men jag drog slutsatsen att, det är klart, han kan ju vara någon utredare, rättsutredare av något slag som hör ihop med någon polisutredning.”

S. 6: ”R: Ja, det där är väl bara sekundobservationer, men jag är logiskt resonerande, så att jag vet att jag hade fäst mig vid ordet polisutredning och ut ifrån det att jag visste att 1,80, åtminstone när jag var ung, så var, 1.80 gränsen för vad en polisman måste vara i längden (ohörbart) och drog slutsatsen, att den här mannen var kring 1,70, 72 eller nånting sån't där plus minus någon centimeter.”

S. 8: ”Och jo, sen var det en sak till som jag kände igen, för när jag granskade personen i fotoaffären på två meters håll, så vankade han där och då hade han ett litet...eller undanrymmande (?) blick eller alltså avvärjande, litet nedåtriktad rörelse och då uppfattade jag igen där i vittnesbåset då.”

S. 11: ”Jaa, färgen på kläderna var enkelt diskret, i någonstans färgskalan mellan lindblomsgrönt, mossgrönt, brun, brugult. Kanske möjligen ner mot...” (avbruten av advokaten Bengt H. Nilsson).

S. 11: ”Jaa, om det var en jacka eller om det var en...sommarrock eller en lång jacka, det... vågar jag inte säga och ...”. Advokaten: ”En lång jacka eller en sommarrock?” R:” Ja, det var inte i skjortärmar”. Advokaten: ”Är Ni säker på att den uppgiften att det inte var i skjortärmarna?” R: ”I så fall bör det ha varit en utanpåskjorta. För att jag är säker på att jag såg en rygglinje och jag är säker på att jag såg att han bar nå'nväska, skinnväska.” Advokaten: ”Vad heter det, var det en, hade han en...” R: ”Skinnväska är jag väl...är jag ganska säker på att han hade, enligt min uppfattning, över axeln.” Advokaten: ”Vad var det

för färg på den?”. R: ”Ja, den var inte svart....Den var nog lite....den var nog lite mera... rödbrunt i väskan eller gult, gulaktigt i väskan än klädesplagget”.

En kommentar till denna vittnesberättelse kan i varje fall göras med säkerhet. Berättelsen, som enligt Ruben byggde på iakttagelser under fem sekunder sju år före förhöret i kammarrätten, tycks vittna om en enastående observations- och minnesförmåga. Märkligt är dock att denna minnesbild kan framföras, samtidigt som jägmästaren vid sin första kontakt med polisen i juni 1988 endast sade sig vilja minnas att det kan ha funnits en väntande man i butiken, men att han inte hade någon minnesbild av hans utseende. Jägmästarens förmåga att minnas skulle alltså ha stigit avsevärt under de tre år som gått sedan han 1988 först hade kontakt med polisen om sitt besök i fotobutiken.

Kammarrätten tilltro till riktigheten av jägmästarens utpekande av Thomas Allgén var uppenbarligen alldeles felaktig.

f) Vad är sanning om fotografierna?

När det med ledning av allt som hittills sagts inte kan antas – än mindre anses bevisat – att Thomas Allgén skulle ha lämnat in någon film för framkallning, är det knappast nödvändigt att diskutera vad underlaget kan ha varit för fotohandlarparets berättelse. Kanske är det inte säkert att händelsen verkligen ägt rum i juni 1984. Jämför Rolf Rubens tvekan därvidlag i hans första samtal med polisen i juni 1988.

Ingen annan än makarna har, såvitt man vet, sett fotografierna. Sedan ”barnets berättelse” bortfallit finns det, som redan framgått, ingenting som pekar på att Catrine da Costas styckade kropp alls skulle ha fotograferats (bortsett från det förhållandet att polisen tog bilder i anslutning till obduktionen). Här kan än en gång understrykas att ursprungssannolikheten måste vara låg för att en mördare skulle ha fotograferat sitt verk och inlämnat filmen för framkallning i en fotobutik någon tid efter brottet.

Man bör sålunda, allt vägt och mätt, räkna med att makarnas vittnesmål kan tänkas ha gällt helt andra fotografier med ett annat motiv än Catrine da Costas styckade kropp. Det har redan nämnts att det kunde förekomma att film från sjukhusmiljöer lämnades in för framkallning i makarna Schröders butik. Det kan också påpekas att, enligt vad som påpekades i den tidigare resningsansökningen till regeringsrätten (se aktbilaga 9 i mål 8343-8344-1999), det förekom en mycket stor mängd obduktioner vid rättsläkarstationen inför polisaspiranter och läkarstuderande, och att fotografering då kunde förekomma.

6.6 Kvinnan med dagboken

Marianne Seppäläs påstådda dagboksanteckningar tillmättes till sist inget bevisvärde av kammarrätten, eftersom anteckningarna delvis byggde inte på hennes egna iakttagelser utan på upplysningar från Catrine da Costa (ovan 4.7) Emellertid litade kammarrätten på det hela taget på Marianne Seppälä som ett trovärdigt vittne. Närmare besett utgjorde emellertid hela dagboken ett rent falsarium enligt den polisutredning som här bifogas sombilaga 24.

Vi kan erinra oss (se 4.7) att kammarrätten ansåg att Marianne Seppälä gett intryck av att vara en rättfram kvinna som ”försökt att sakligt återge det hon minns”, som ”uppenbarligen varit fästad vid Catrine da Costa” och som ”därför säkerligen ansträngt sig för att klarhet skapas”. Eftersom Marianne Seppälä i själva verket var en bedragerska, som var ute efter att sätta fast Teet Härm och Thomas Allgén, tog kammarrätten tydligen miste.

6.7 ”Polisvittnet”

Redan det som hittills anförts gör det tydligt att Thomas Allgén och Teet Härm inte utom rimligt tvivel kan antas ha styckat Catrine da Costas döda kropp – eller för den delen ha mördat henne. Snarare saknas det, som bevisläget här beskrivits, rimliga skäl att alls misstänka dem tillsammans eller någon av dem för styckningen av Catrine da Costas döda kropp.

I kammarrätten åberopade socialstyrelsen ett vittnesmål av polisen Marie Rådén, som sade sig vid ett tillfälle på vårvintern 1984 ha iakttagit hur Teet Härm och Catrine da Costa åkt tunnelbana tillsammans (se domen s. 23). Kammarrätten ansåg därmed ”identifieringen och bekantskapen säkerställd” (s. 49) och nådde i domskälen följande slutsats: ”Att Teet Härm sanningslöst förnekat sin bekantskap med Catrine da Costa framgår av Marie Rådéns vittnesmål.” I enlighet med sin vana i målet litade kammarrätten sålunda genast på att vittnet gjort en riktig iakttagelse, och antog att den misstänkte Härm for med lögn. Något annat bevis för att Teet Härm och Catrine da Costa känt varandra åberopades inte av kammarrätten.

Domstolen räknade över huvud taget inte med att Marie Rådén kan ha gjort ett misstag beträffande den kvinna som Härm haft i sitt sällskap. Enligt Teet Härms egna uppgifter kände han inte Catrine da Costa, men antar att Marie Rådén sett honom tillsammans med hans dåvarande sambo. Hon och Catrine da Costa hade haft ungefär samma utseende, och det är riktigt att hans sambo hade svarta skinnkläder.

Kammarrätten redovisade i domen inte ens det förhållandet att Teet Härm och hans dåvarande fästmö vid den tidpunkt, som avses med Marie Rådéns vittnesmål, bodde på Krukmakargatan med station Zinkensdamm som närmaste hållplats för tunnelbanan. För Härm var det en alldaglig företeelse att vid Slussen byta tåg för vidare färd med tunnelbanan till Zinkensdamm. Först senare på våren 1984 flyttade han och hans fästmö till Täby kyrkby. Teet Härms förklaring, att Marie Rådén i själva verket kan ha sett honom och hans fästmö tillsammans, är i sig sannolik.

Som redan berörts tidigare (4.6) bör man, när en misstänkt person och ett vittne lämnat oförenliga uppgifter, inte utan vidare utgå från att den misstänkte lämnar felaktiga uppgifter, alldeles särskilt om den misstänktes påståenden i sig bär sannolikhetens prägel. Ett vittne kan mycket väl felaktigt ha trott sig känna igen en bekant person, som i själva verket varit någon annan. I detta fall finns enbart

Marie Rådéns egna uppgifter som underlag för bedömningen av de förhållanden under vilka hon gjort sina iakttagelser ungefär fyra år tidigare, än vad hon själv berättat. Med tanke på det samlade bevisläget i dag är det uteslutet att förlita sig på riktigheten av Marie Rådéns påståenden i strid med Teet Härms naturliga förklaring till händelsen och hans försäkran att han inte haft att göra med Catrine da Costa. En polis är lika litet som andra människor skyddad mot risken för felaktiga iakttagelser – med eller utan självsuggestion.

Även om det i denna resningsansökan än en gång blir fråga om en onödig överargumentation från min sida vill jag också hänvisa till Per Lindebergs utredning, som underbygger att Marie Rådén kan ha redovisat en felaktig minnesbild. Se ”Döden är en man” s. 365 – 369bilaga 25. Framställningen belyser att Marie Rådéns uppgifter om att hon skulle ha sett Teet Härm i sällskap med Catrine da Costa inte har kunnat kontrolleras, eftersom den polis med vilken hon skulle ha arbetat tillsammans vid tillfället i fråga aldrig kunde uppspåras, trots åtskilligt arbete. I Lindebergs bok ställs också frågor om varför Marie Rådén, som redan i slutet av 1984 bör ha förstått att Teet Härm misstänktes för mordet på Catrine da Costa, berättade om sin iakttagelse först tre år senare. Vidare framgår det att andra upplysningar av Marie Rådén inte varit tillförlitliga. Bland annat förefaller det ha varit ett klart oriktigt påstående när hon förklarat sig ha sett de bakom buskage gömda plastsäckarna vid Karlberg i vilka likdelar påträffats.

6.8 Sammanfattande värdering av bevisningen

Som tidigare utvecklats (4.8) grundade sig kammarrättens dom på en svagare bevisning än den som förelegat i tingsrätten. Med ledning av vad som numera åberopats under 6.2-6.7 är det tydligt att i praktiken alla de enskilda bevis på vilka kammarrätten grundade sin dom mister sitt värde.

Det finns inte anledning tro att den eller de som styckat Catrine da Costas döda kropp måste ha haft medicinsk sakkunskap (6.3).

Vad vittnesmålen beträffar finns det anledning att än en gång understryka att fotohandlarparet anmälde sina iakttagelser till polisen först i november 1987, Ingeborg Olsson först i januari 1988, och Rolf Ruben först i juni 1988. Det är klart att vittnesidentifikationer av personer som dessa vittnen skulle ha sett en enda gång under sommaren 1984 måste betraktas med stor skepsis

Särskilt Anita Schröders utpekande av Thomas Allgén och Ingeborg Olssons utpekanden av läkarna tillsammans utgör en perfekt illustration till vad den då för tiden ledande svenske vittnespsykologen, professor Arne Trankell, anförde i sitt av trycket utgivna sakkunnigutlåtande Vittnesmål i mordbrandsprocessen på Öland, Stockholm 1959.

Ur Trankells skrift kan citeras: ”Jag skall inte gå in på förhörsteknikens alla faror, men jag skall behandla några som är viktiga i detta sammanhang :-:- Det finns en tendens hos varje människa, som blir intervjuad eller förhörd, att försöka vara den, som intervjuar eller förhör,

till lags.-:- Man försöker svara med de svar, man känner på sig att motparten önskar. Detta är något helt naturligt och kännetecknar nästan alla samtal i vardagslivet. Det är bara det att vi inte märker det själva.-:- Det omedvetna tillmötesgåendet av förhørsledarens önsknings beror på att den förhörde upplever uppmuntran och välvilja, då svaren går i en riktning, medan han kanske helt omedvetet upplever förhørsledarens tonfall av besvikelse, då hans svar går i en annan riktning” (se a.a. s. 19). På följande sida fortsätter Trankell: ”En förhørsledare måste naturligtvis motverka sitt behov av att ge uttryck för sina reaktioner, om han skall ha någon möjlighet att bemästra motpartens tendens att tillmötesgå hans önsknings. Lyckas han inte med detta, har ytterligare en förvanskningfaktor smugit sig in i rekonstruktionsarbetet. -:- Man skall emellertid komma ihåg en sak i detta sammanhang. De förväntningar, som kan framgå av en åklagares eller försvarsadvokats sätt att förhöra, liksom de förväntningar, en förhörd uppfattar hos en utredare, är mycket vaga i jämförelse med ett annat slag av förväntningar, som ett vittne upplever i en offentlig rättegång. Han kan då ha hela sin bys ögon riktade på sig, ja kanske hela landets och hans svar avges i detta fall inte till en enskild person utan till den större grupp, om vars inställning han i allmänhet har en mycket bestämd uppfattning.”

Genomgången av varje enskilt bevis med ledning av vad som numera är känt, leder sålunda till att inget enskilt indicium är godtagbart. Redan härigenom blir resning motiverad. Samma resultat uppnås om vi i stället utgår från temametoden och efterfrågar sannolikheten, med tanke på vad som numera är känt, för att bevistemat, styckningen, skulle vara styrkt bortom rimligt tvivel.

”Barnets berättelse” har måst underkännas av kammarrätten. När man samtidigt måste utgå från att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen följer som oundvikliga konsekvenser:

- Det 1½-åriga barnet kan helt och hållet avföras från ”rollistan”.
- Vittnesmålet av ”damen med hunden” är inte bara otillförlitligt. Det blir orimligt.
- Ingenting vederlägger läkarnas samstämmiga upplysning, att de efter 1982 inte träffades förrän vid det s.k. konfrontationsförhöret 10/12 1987.
- Fotohandlarparets vittnesmål mister allt bevisvärde genom kombinationen av otillförlitligheten i utpekandet och bortfallet av underlag för antagandet att Catrine da Costas likdelar skulle ha fotograferats över huvud taget.

Slutsatsen av vad som här har sagts måste naturligtvis bli, att förutsättningarna är uppfyllda enligt huvudregeln i RB 58:2 om resning i brottmål till förmån för den tilltalade. Förhållandet är alldeles uppenbart.

Resning måste beviljas även om regeringsrätten skulle tillämpa resningsförutsättningen i 37 b § förvaltningsprocesslagen enligt ordalagen, d.v.s. att ”det finns synnerliga skäl att pröva saken på nytt”. Som tidigare berörts är det dock en ofrånkomlig konsekvens av utgångspunkten – det vill säga att styckningen prövats som om det hade varit fråga om ett brottmål – att 37 b § tolkas med hänsyn till innehållet av RB 58:2.

Slutsatserna kan kompletteras av några teoretiska påpekanden med ledning av ”temametoden” resp. ”värdemetoden” för bevisvärdering.¹² Tillämpat på detta rättsfall kan

¹²Jfr ovan 6.1.

temametoden sägas innebära en värdering av om all bevisning stödjer ”temat”, d.v.s. att Thomas Allgén och Teet Härm skulle ha styckat Catrine da Costas döda kropp.

Värdeметoden innebär att man för varje enskilt vittnesmål eller annat delbevis om en viss händelse prövar sannolikheten för att beviset i fråga visar vad det påstås visa. Medan temametoden inriktar bedömningen på om en händelse har inträffat, inriktas värdeметoden på en bedömning av varje enskilt bevis. Enligt min uppfattning måste bevisvärderingen utnyttja båda metoderna, värdeметoden i fråga om enskilda bevis, temametoden för avgörande om en misstänkt utfört den brottsliga gärningen.

När vittnesmålen avser *olika* indicier - som när ”damen med hunden” avser ett påstående om att Allgén och Härm skulle ha besökt anatomiska institutionen på Karolinska institutets område, och när ”fotohandlarparets” påståenden gäller ett annat faktum, inlämnandet av fotografier – kräver rättssäkerheten att vart och ett av dessa indicier värderas med försiktighet. Man bör inte lägga ihop svaga sannolikheter för helt skilda bevisfakta till stöd för slutsatsen, att bevisvärdet för dessa *olika* händelser skulle uppfylla kravet för *bevistemat* d.v.s. att det skall vara säkert bortom rimligt tvivel att Allgén och Härm skulle ha styckat den döda kroppen.

I detta fall innebär bortfallet av ”barnets berättelse” som en historia gripen ur luften (bland annat därför att man måste räkna med att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen 1984), att det saknas rimlig grund för att sätta tilltro till Ingeborg Olssons vittnesmål.

På motsvarande vis kan det sägas att bortfallet av barnets inblandning över huvud taget tar bort varje sannolikhet för att Thomas Allgén skulle för framkallning ha lämnat in film med bilder av Catrine da Costas styckade kropp. Idén att den styckade kroppen skulle ha fotograferats bygger nämligen ursprungligen enbart på en tolkning av barnets påstådda rädsla för att bli fotograferad!

Så långt om ursprungssannolikheten för att enskilda vittnesmål verkligen visar vad som påstås. Som redan påpekats är osannolikheten av att Thomas Allgén skulle ha lämnat in fotografier över en styckad kropp för framkallning ungefär densamma som osannolikheten av själva bevistemat i legitimationsärendet, nämligen att han skulle ha medverkat till styckningen av kroppen.

I fråga om Teet Härm finns över huvud taget ingen bevisning annat än Marie Rådéns nyss kommenterade påstående att hon skulle ha sett honom tillsammans med Catrine da Costa på tunnelbanan.

Härtill kommer att Härm lika litet som Allgén kunnat beslås med att ha lämnat en enda oriktig uppgift av betydelse.

Det är naturligtvis helt uteslutet att anse det bevisat ”bortom rimligt tvivel” att någon av Thomas Allgén och Teet Härm, eller båda tillsammans, skulle ha styckat Catrine da Costas döda kropp (eller för den delen ha mördat henne).

Om bevisningen mot Thomas Allgén och Teet Härm hade varit mycket starkare – vilket dock tycks vara en verklighetsfrämmande tanke – hade det teoretiskt sett kunnat bli en avgörande fråga huruvida man kan utesluta antaganden om andra gärningsmän. I vissa lägen kan frågan om sådan uteslutning ha avgörande betydelse för frågan om den misstänktes skuld i ett brottmål är bevisad bortom rimligt tvivel. Bevisningen mot Allgén och Härm, som den kan bedömas med ledning av allt som numera är känt, är dock så ohållbar att det egentligen är överflödigt att diskutera vem eller vilka andra personer som kan ha styckat

Catrine da Costas kropp, antagligen efter att man först dödat henne. Några ord skall ändå sägas i den frågan.

Prostituerade kvinnor i Stockholm lever synbarligen ett farligt liv. Som bevisning om för dem farliga händelser eller om existensen av tänkbara styckmördare bifogas utdrag ur ”Döden är en man”, nämligen sidorna 72 – 75 ö och 670 – 687, vilka inges som bilaga 26.

Här kan också nämnas att polisen efter publiceringen av Per Lindebergs bok undersökt nya spår för att eventuellt finna Catrine da Costas mördare. Redan upptagandet av en sådan förundersökning innebär naturligtvis en ytterligare egendomlighet, som förklaras av att läkarna ansågs skyldiga till styckning men inte till mord. En redogörelse för vissa sådana förhållanden framgår av bifogade promemoria från kriminalkommissarie Bertil Salin vid Solnapolisen.

Promemorian bifogas här som bilaga 27. Av promemorian framgår bland annat att åklagare för några år sedan anhållit en misstänkt gärningsman som emellertid blivit släppt inte som bevisat oskyldig utan i brist på bevis.

6.9 Betydelsen av polisförhören den 8 och 10 december 1987

Den under 6 gjorda redovisningen av omständigheter, som på det hela taget torde ha varit okända för kammarrätten, har bekräftat att de olika vittnesmålen ingalunda borde ha godtagits som tillförlitliga. Mot den bakgrunden är det intressant att nu kunna redovisa hur det i december 1987, d.v.s. strax före den första rättegången i tingsrätten, gick till vid polisförhören med Thomas Allgén och Teet Härm.

En närmare kännedom om Allgéns och Härms uppgifter under polisförhören måste också vägas in om man från teoretisk synpunkt vill ha ett fullständigt underlag för en nyanserad, sammanfattande bevisvärdering. En redovisning av polisförhören med Allgén och Härm är dock knappast nödvändig för ett ställningstagande i resningsfrågan. Vittnesutpekandena kan i vilket fall som helst inte anses tillförlitliga.

Ett studium av ett par polisförhör med de båda läkarna skall dock visa sig medföra en annan och viktig konsekvens, som jag för min del inte varit medveten om förrän jag i slutfasen av mitt arbete efterlyste och fick del av de polisförhör som nu skall beröras. Innebörden av detta skall nu presenteras.

Den 8 december 1987, d.v.s. dagen efter det att fotohandlarparet vid den tredje vittneskonfrontationen med dem sagt sig ha känt igen Thomas Allgén som ”kunden”, hölls ett förhör med honom. Han hade då varit häktad sedan oktober månad och under tiden närmast före den 8 december hållits särskilt strängt isolerad. Chefsåklagare Helin och kriminalinspektören Larsson (förhørsledare) genomförde nu ett fem timmar långt förhör. Avsikten tycks ha varit att genom provokativa frågor knäcka honom och få honom att erkänna det mord och den

styckning som han enligt ”barnets berättelse” och fotohandlarparets påstående antogs ha medverkat till. Förhørsprotokollet – som är väl värt ett närmare studium – talar för sig självt. Intrycket av de integritetskränkande förhörsmetoderna är obehagligt, särskilt när man vet att ”barnets berättelse” saknar värde och hur vittneskonfrontationen med makarna Schröder gått till. En kopia av polisens utskrift av polisförhøret den 8 december bifogas ...bilaga 28.

Thomas Allgéns kortfattade men upprepade förklaringar att han ingenting visste om det som påstods borde ha fått förhørsledarna att överväga om han inte i själva verket var oskyldig, eftersom hänvisningarna till ”barnets berättelse” och fru Schröders identifikation inte utan vidare bort tas som säkra bevis. I stället påstod förhørsledarna att hans inställning innebar att han måste ha något att dölja.

Två dagar senare, d.v.s. den 10 december, hölls ett så kallat konfrontationsförhör med Allgén och Härm samtidigt närvarande. Enligt deras egna, inte motbevisade uppgifter var det vid detta förhör första gången som de träffades sedan 1982.

Detta förhör (som började kl. 15.20 och avslutades kl. 23.00) är med tanke på bevisvärderingen mera intressant än förhøret med Allgén två dagar tidigare. Även vid konfrontationsförhøret var ledstjärnan för chefsåklagarens och kriminalinspektörens frågor att det var fullt klart att läkarna var skyldiga till att ha samverkat till mord och en efterföljande styckning av en kropp. Den följande texten utgör min sammanfattning av en utskrift (112 sidor) av bandupptagningar av förhøret.

Det åberopades två påstådda bevis, vilka styrde förhørsledarnas frågor till omväxlande Teet Härm och Thomas Allgén. Det ena var ”barnets berättelse” som påstods styrka att Allgéns dotter varit åsyna vittne till en styckning på rättsläkarstationen. Det andra var fotohandlarparets påstådda – och föregivet helt säkra – utpekande ett par dagar tidigare av Thomas Allgén som inlämnare av fotografier över, som det också bestämt påstods, Catrine da Costas styckade kropp. Påståendena gällde alltså så långt Thomas Allgén och bara indirekt Teet Härm.

I fråga om Härm inriktades förhøret på vilka kontakter som förekommit mellan honom och Allgén och vem eller vilka av läkarna vid rättsläkarstationen som Härm kunde tänka sig att föreslå som gärningsman jämte Allgén. Det visade sig med ledning av Härms svar att egentligen bara han själv återstod som tänkbar kandidat. Till stöd för att Härm måste ha varit gärningsman åberopade förhørsledarna, att gärningen hade skett på rättsläkarstationen, och att många tillfrågade personer kommit med graverande påståenden om hans allmänna uppträdande och om hans karaktär. I sammanhanget fäste man också vikt vid att Härm var den enda läkare vid rättsläkarstationen med vilken Allgén – mot vilken man alltså påstod sig ha bindande bevis – var någorlunda väl bekant. När

man lade ihop dessa uppgifter med bevisningen mot Allgén, höll förhørsledarna det tydligen för helt klart att Härm var medverkande gärningsman.

Detta scenario spelade förhørsledarna på under åtskilliga timmars frågande. Allgéns svar var genomgående korta. Han avvisade misstankarna och sade sig inte kunna förklara underlaget för dem. Härm däremot var beredd att diskutera alla förhørsledarnas hypoteser och delfrågor, även när de hade till syfte att snärja honom och förmå honom till ett erkännande. Läsningen ger intryck av hur imponerande öppet och rationellt som Härm mötte sina utfrågare, även om han – på goda grunder – avvisade en del påståenden som ”spekulationer”. Denna invändning viftade förhørsledarna bort med att t.ex. någon annan läkare lämnat upplysningar om Härms person som motiverade deras förmodanden.

Så småningom framkommer emellertid genom olika stickreplikor från Härm, när en fråga egentligen riktats till Allgén, att Härm påverkats av polisens uppfattning att det fanns skäl att efterlysa förklaringar till ”barnets berättelse”. Härm säger sig som läkare inte kunna avvisa slutsatserna av barnpsykiatrikern och barnpsykologen, att den 1½-åriga Karin skulle ha bevittnat styckningen av en kropp. Han godtar tydligen också polisens påstående om att fotohandlarparet med säkerhet utpekade Allgén som den vilken för framkallning lämnat in film med bilder av likdelar.

När förhørsledaren till sist ville avsluta förhöret förklarade sig Thomas Allgén inte ha mer att säga. Teet Härms reaktion föranledde emellertid ett fortsatt ”förhör”, nu med Härm som utfrågare av Allgén, vilket i utskriften upptar 24 ytterligare sidor (s. 88 – 112). Det är här fråga om ett samtal uteslutande mellan Allgén och Härm. De andra närvarande (chefsåklagaren, tre kriminalinspektörer och två försvarsadvokater) säger inte ett ord. Denna del av polisens utskrift av förhöret inges här som.....bilaga 29.

På grundval av hela den utredning, som presenteras i resningsansökningen, finns det naturligtvis *i dag* ett bättre underlag för tolkningen av samtalet mellan Härm och Allgén än vad förundersökningsledaren, närvarande poliser och advokater hade den 10 december 1987. *De* visste inte att ”barnets berättelse” var gripen ur luften eller att fotohandlarparets utpekande av Thomas Allgén var felaktigt. Däremot insågs detta naturligtvis av Thomas Allgén; ingen visste det bättre än han. Teet Härm kunde däremot inte veta hur det verkligen förhöll sig. Vad skulle Härm, som såvitt vi vet inte träffat Allgén på fem år, tro om de påstådda bevis mot Allgén som polisen – säkerligen helt utan reservationer – delgett Härm inför det konfrontationsförhör som lagts upp i syfte att han likaväl som Allgén skulle erkänna? Man bör betänka att Härm satt anklagad för mord, att ingen direkt bevisning kunde åberopas mot honom, men att han däremot fått höra många spekulationer (hans eget ord var helt adekvat) som underlag för mordanklagelsen mot honom själv. – Det fortsatta samtalet började så här (T är Teet Härm, A är Thomas Allgén):

T: Ja, vad ska jag säga, jag känner mig väldigt otillfredsställd med kvällens diskussioner, jag hade räknat att det skulle, att den skulle leda fram till någonting och jag tycker att, vad ska jag säga, jag förstår dig Tomas om du kategoriskt nekar till saker och ting och överhuvudtaget inte vill diskutera dom därför att du kan så att säga inte ha någonting att vinna på och gå med på någonting som polismyndigheten säger. Det förstår jag mycket väl men jag tycker ju i rimlighetens namn, för din egen skull och även för min skull så att säga inte vara någon anledning att undanhålla vissa beståndsdelar som gör att man kan komma vidare i det här fallet.

A: Nej, jag har inte undanhållit något.

T: Därför får jag ändå ett intryck av att du, att du helt enkelt inte vill ge något svar och därför förnekar någonting helt kategoriskt, va.

A: Nej, nej, så ligger det inte till. Jag har inga svar att avge, jag vet ingenting.

T: Jag tycker att Du måste för din egen del ändå fabricera ihop ett svar som förklarar av vilken anledning din dotter berättar sådana här saker?

A: Varför det?

T: Varför.

A: Ja.

T: Därför att det är ditt eget barn.

A: Men jag vet ju ingenting om det, du säger själv att du inte kan sitta och fabricera svar, det kan inte jag heller.

T: Nej, men jag menar inte att du ska, utåt sett sitta och fabricera svar men för din egen del rent personligen så måste du ändå i rimligen fabricerat och tänkt en massa.

A: Jag har tänkt en hel del på de här sakerna, ja.

T: Och varför inte prata om dom.

A: Nej, men jag anser inte att detta är rätt tillfälle.

T: Så det här är inte rätt tillfälle och prata om det tycker du.

A: Nej, det tycker jag inte.

T: Vilket tillfälle skulle vara det rätta i sådana fall.

A: Det kan jag inte svara på i dag.

T: När skulle ett sådant tillfälle..

A: Det vet inte jag, det får de här fortsatta utredningarna visa. Jag menar jag har inte ställt upp och uttalat mig om några spekulationer överhuvudtaget i det här sammanhanget. Det tänker jag fortsätta med, jag tänker tala med fakta i handen om jag kan få tag på sådana, tills dess håller jag tyst.

T: Ja, jag tycker att rent allmänmänskligt med tanke på ditt eget barns skulle så att säga, för hennes del måste tillåta dig att fabricera och fantisera litegrann att vad det hon varit med om och hur kommer det sig att hon kunnat berättat sådana här saker.

A: Ja, men det gör jag till mina förtrogna, min familj, mina vänner, inte i de här sammanhangen.

T: På vilket sätt tror du att dina vänner eller familj skulle kunna hjälpa dig med om du skulle delge de här sakerna?

A: De delar ju i mångt och mycket mina uppfattningar, och stödjer ju mig på det sättet.

T: Ja, det är någonting som jag inte vet eller känner till överhuvudtaget..

A: Nej, nej, därför är det onödigt att diskutera den saken här... tyvärr, det är tyvärr så, jag har inget att bidra till här utredningen beträffande mordet, men beträffande de här uppgifterna med mitt barn hoppas jag att jag får anledning att återkomma vid ett senare skede, när jag vet mer om det. Jag kan inte säga något i dag, i dagsläget som för den här saken fram...

T: Du är medveten om vilket pris du begär utav andra människor, det priset jag närmast åsyftar är det att jag själv sitter inspärrad som oskyldig. Jag har också en familj att tänka på och ett litet barn. (Kursiverat av mig.).

A: Jag förstår, jag förstår, jag har ingenting sagt som, jag har inget att säga som kan hjälpa dig. Jag har ingenting som kan hjälpa mig heller. Jag har ingenting överhuvudtaget att säga i den här saken, det är den trista sanningen. Som chefsåklagare Helin och krinsp Larsson har noterat så har jag inte haft någonting att säga, jag har fortfarande inget att säga. Det är väl dokumenterat.

T: Därför jag tycker ändå att du själv måste ha spekulerat och tänkt i dom här tankebanorna att, okey då att, du blir spekulerad, att du blir beskylld för att ha utfört en styckning och då måste du ju själv kunnat tänka i dom tankebanorna att vad skulle det i sig kunna medföra för straff och det som straff tycker jag har både du och jag suttit av vid det här laget.

A: Nej, jag har aldrig funderat på något straff, jag anser det uteslutet.

T: För som jag ser det så är du den person som kan verkligen kan bidra till att utredningen ska komma svaret lite närmare.

A: Det är en missuppfattning.

T: Vad säger Du?

A: Det är en missuppfattning.

T: Är det en missuppfattning?

A: Tyvärr är det så, för din åsikts skull är det så tyvärr. Men jag menar i övrigt kan jag inte bidra med någonting. Det är sanningen. (Kursiverat av mig.)

T: För rimligen borde vara, eller finnas flera saker än en som borde tynga Ditt samvete om du nu har varit vittne till det här?

A: Men jag har inte det.

T: Ja, om du nu inte har det så borde du då kunna förklara till exempel vad det är för en lägenhet som din dotter pratar om.

A: Har jag aldrig hört talas om.”

Samtalet mellan Härm och Allgén fortsatte i samma stil. Läsaren har anledning fråga sig om dessa män var skyldiga eller oskyldiga till det som lades dem till last. Något tredje alternativ gives icke.

För den som tar del av denna resningsansökan i övrigt – och inte utgår från förutfattade meningar – måste svaret bli: Här talade två personer som båda var oskyldiga.

Varje annan spekulering är enligt min mening alltför löslig och osannolik för att höra hemma i en god rättskultur.

Att inte bara Thomas Allgén utan även Teet Härm faktiskt var oskyldig stöds också starkt av upplysningar i ”Döden är en man”. Under lång tid efter det att han på våren 1988 kommit ut ur häktet (då med nedsatt hörsel på grund av ett självmordförsök) genomförde Härm olika undersökningar för att få fram bevis för han var oskyldig till vad tingsrätten påstått, liksom för att om möjligt få upp ett spår efter Catrine da Costas mördare. Se härom ”Döden är en man” s. 733 f, som här bifogas.....bilaga 30.

Förundersökningsledare och polis, som hade omedelbar tillgång till hur vittneskonfrontationerna hade gått till, borde efter förhören den 8 och 10 december 1984 ha haft möjlighet att inse, att Thomas Allgén och Teet Härm kanske inte alls var Catrine da Costas mördare. Det borde man ha gjort, om man bara insett att det 1½-åriga barnets ”berättelse” kanske inte alls var att lita på. I så fall hade åtal aldrig bort väckas.

Samtalet mellan de båda läkarna avslöjar också hur de på olika stadier av förundersökningen anklagats därför att de varit bekanta med varandra. Ursprungligen hade misstankar riktats mot Härm på grund av förmodanden om hans karaktär. Någon som helst bevisning fanns dock inte. Genom ”mammans” fixa idé, att Thomas Allgén på grund av ”barnets” av henne själv framlockade berättelse, haft med mordet att göra, blev Allgén misstänkt enbart på grund av sin bekantskap med Teet Härm. Under förhöret den 10 december 1987 blir sambandet omvänt. Under en kanonad av misstänkliggöranden gjorde förhørsledare och åklagare klart för Härm, att han bl.a. på grund av sin bekantskap med Allgén måste ha varit gärningsman.

Förundersökningen innebar alltså att man först lagt Allgén till last att han varit bekant med Härm, och att man nu tvärtom åberopar mot Härm att han varit bekant med Allgén.

7. Återkoppling till yrkandena. Slutord

Redan i inledningen till denna ansökan finns yrkandet, att regeringsrätten skall bevilja resning i legitimationsärendet och samtidigt utan återförvisning av målet undanröja kammarrättens dom. Vid en resningsansökan till förmån för den tilltalade i brottmål ger RB 58:7 st. 1 andra meningen en sådan möjlighet ”om saken är uppenbar”. Oavsett vad som gäller för resning i förvaltningsärenden av mera normalt slag, finns det förutsättningar att tillämpa denna bestämmelse analogt i förevarande fall.

Det är på grundval av denna resningsansökan uppenbart, att resning måste beviljas och kammarrättens dom undanröjas.

Det är inte sakligt meningsfullt och inte heller etiskt acceptabelt, att regeringsrätten efter bifall till resningsansökan skulle återförvisa målet till kammarrätten. De nya omständigheter som här åberopats gäller till stora delar vad som förekom under förundersökningen för mord. Till betydelsen av detta går det att ta ställning i resningsärendet. En rättegång i kammarrätten skulle varken göra till eller ifrån. Att återförvisa ärendet till kammarrätten för nya förhör med vittnen, som redan uppträtt flera gånger i tingsrätten och kammarrätten, är än mera meningslöst.

Läkarna bör också utan förbehåll återfå sina legitimationer. Tanken att den frågan skulle t.ex. överlämnas till socialstyrelsen för särskild bedömning är – med tanke på vad de redan utsatts för – etiskt oacceptabel. För övrigt är det nog, enligt vad det sagts mig, synnerligen ovisst om Thomas Allgén eller Teet Härm skulle vilja försöka komma tillbaka som läkare. Skulle de vilja försöka, bör de inte nu motarbetas utan ges hjälp genom kompletterande utbildning. De bör inte beredas ytterligare lidande genom en formalistisk – och därmed fortsatt kränkande – inställning i resningsfrågan.

Jag erinrar också om det processuella yrkandet i inledningen ovan, nämligen att det kommer till stånd en muntlig förhandling i regeringsrätten såvida inte socialstyrelsen medger bifall till denna ansökan. Som angetts ovan är syftet inte att det skall ske bevisupptagning utan att, såvida socialstyrelsen inte tillstyrker resningsansökan, oklara frågor skall kunna klarläggas. 9 § 2 st. förvaltningsprocesslagen möjliggör också muntlig förhandling beträffande viss fråga, när det kan antas vara till fördel för utredningen eller främja ett snabbt avgörande av målet.

Thomas Allgén och Teet Härm har tillfogats ett synnerligen stort lidande inte bara genom att de på svag bevisning berövats sina läkarlegitimationer, att de därmed – trots frikännandet för mord på grund av bevisbrister – ännu en gång i

realiteten framställts som mördare, vilka lyckats undgå straffansvar, *att de antagligen för resten av livet förlorat sitt levebröd, och att de blivit socialt ustötta och förföljda på sina håll i massmedia.*

Även raden av olika rättsprocesser har inneburit en psykisk berg- och dalbana, fullt i klass med händelserna i en roman av Frans Kafka: två rättegångar i tingsrätten med ett mera hoppingivande mellanspel i hovrätten, överklaganden utan framgång mot tingsrättens domskäl, därefter delade meningar om deras läkarlegitimationer i socialstyrelsen samt i två omgångar i kammarrätten med ett mellanspel i regeringsrätten, slutligen följt av diverse mer eller mindre utsiktslösa framställningar till olika myndigheter. Det är föga förvånande att både Teet Härm och Thomas Allgén lever vidare under psykisk press.

De mänskliga skälen talar också för en ytterligare, avslutande hemställan nämligen att regeringsrätten skall, efter hörande av socialstyrelsen, behandla detta på många sätt helt exceptionella ärende med förtur, så att det kan avgöras så snart som möjligt. En i ordets verkliga mening snabb behandling i regeringsrätten – naturligtvis ändå grundad på säkra överväganden – kan bidra till att regeringsrätten skriver första akten i rättssamhällets uppvaknande och inte sista akten av en rättsskandal.

En snabbare behandling än som normalt förekommer, är för övrigt önskvärd även därför att en utredning och en diskussionen angående lärdomarna av detta fall lämpligen bör anstå tills regeringsrätten tagit ställning i ärendet.

Till sist: Tragiskt är också att frågan vem eller vilka som mördade Catrine da Costa antagligen inte kommer att få något svar, kanske på grund av det sätt på vilket förundersökningen för mord bedrevs.

På grund av socialstyrelsens tidigare redovisade svårigheter att ta ställning till frågan om resning ger jag en kopia av denna resningsansökan med bilagor till Justitiekanslern, i hans egenskap av regeringens – och statens – högste ombudsman.

Anders Agell